

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო
უნივერსიტეტი

თორნიკე მეშველიანი

საარჩევნო სისტემა, როგორც წარმომადგენლობითი დემოკრატიის
ხარისხის განმსაზღვრელი ფაქტორი საქართველოში

პოლიტიკის მეცნიერება

ნაშრომი შესრულებულია პოლიტიკის მეცნიერების მაგისტრის აკადემიური
ხარისხის მოსაპოვებლად

ხელმძღვანელი: მალხაზ მაცაბერიძე

სრული პროფესორი

თანახელმძღვანელი: გიორგი მელიქიძე

მოწვეული ლექტორი

თბილისი

2017წ

სარჩევი

ანოტაცია	3
Abstract	4
შესავალი	6
თემის აქტუალობა:.....	9
კვლევის მიზანია,	12
კვლევის ამოცანაა,	12
საკვლევი კითხვა,	13
ჰიპოთეზა:.....	13
ცვლადები	15
ოპერაციონალიზაცია.....	16
თეორიული ჩარჩო.....	24
ლიტერატურის მიმოხილვა.....	26
თავი I - პროცენტები და მანდატების რაოდენობა.....	30
1.1 საქართველოს მაგალითები	30
1.2 ლიტვის მაგალითები.....	39
1.3 - უკრაინის არჩევნები	42
1.4. - რუსეთის არჩევნები	46
საქართველოს, ლიტვის, უკრაინისა და რუსეთის საარჩევნო სისტემების შედარებითი ანალიზი.....	47
თავი II - თეორიული დაშვებები	51
2.1. საქართველოს მაგალითები	51
2.2. ლიტვის მაგალითები.....	54
2.3. - უკრაინის მაგალითები.....	55
2.4 - რუსეთის მაგალითი	56
თავი III - საქართველოში პროპორციული სისტემის პერსპექტივები	57
დასკვნა და რეკომენდაციები	62

ანოტაცია

საქართველოს პარლამენტს უკვე დაწყებული აქვს საარჩევნო სისტემის რეფორმაზე მსჯელობა, რომლის შესახებაც არ არსებობს ერთი ჩამოყალიბებული პოზიცია. საარჩევნო სისტემის თემა, ქართული არჩევნების რეფრენად იქცა, ვინაიდან ყოველი არჩევნების წინ ოპოზიცია ხელისუფლებას საარჩევნო სისტემას უწუნებს და მისით მანიპულირების შესაძლებლობაზე მიანიშნებს.

ქართულ საარჩევნო სისტემაში პრობლემური საკითხია ე.წ „ხმის წონის“ პრობლემა, რაც გულისხმობს რომ სხვადასხვა ოლქებს, რომელთა მოსახლეობის რაოდენობა მკვეთრად განსხვავებულია და მაინც ორივეს თანაბარი რაოდენობის, თითო-თითო დეპუტატი ჰყავს საქართველოს პარლამენტში. ასევე ის ფაქტი, რომ თითქოს მაჟორიტარული სისტემა, დეპუტატებსა და მოქალაქეებს შორის მჭიდრო კავშირს უნდა აყალიბებდეს, საქართველოში პირიქით, გაუცხოვება და დისტანცირება ხდება მათ შორის, ზოგჯერ კი მაჟორიტარებს ფეოდალებსაც ადარებენ.

საარჩევნო სისტემებით მანიპულირება შეიძლება დავარქვათ იმას, რომ ხშირად პოლიტიკური პარტიები, რომლებიც იღებენ ხალხის გარკვეულ მხარდაჭერას, საკანონმდებლო ორგანოში, მიღებული პროცენტებისგან განსხვავებული რაოდენობის დეპუტატი შეჰყავთ, როგორც წესი, ხელისუფლებას მიღებულ პროცენტებზე მეტი დეპუტატი, ხოლო ოპოზიციას, ნაკლები, რაც შემდგომ იწვევს ისეთ პრობლემებს, როგორებიცაა, ხელისუფლების მხრიდან ანგარიშვალდებულების ნაკლებობა, არაკონკურენტული პოლიტიკური ველი და არამყარი მრავალპარტიული სისტემა, რაც თავის მხრივ საბოლოო ჯამში, საფრთხეს უქმნის წარმომადგენლობითი დემოკრატიის განხორციელებას.

კვლევის მიზანია, გავიგოთ, რომელი საარჩევნო სისტემა იქნება ოპტიმალური, საქართველოში წარმომადგენლობითი დემოკრატიის უზრუნველყოფისთვის.

ასევე საქართველოსა და სხვადასხვა ქვეყნების საარჩევნო სისტემების შედარება, თუ როგორ განსაზღვრავენ ისინი საკანონმდებლო ორგანოების ფორმირებას.

კვლევის ფარგლებში, გაანალიზებულია საქართველოს, ლიტვის, უკრაინისა და რუსეთის, სხვადასხვა დონის არჩევნების შედეგები. გაზომილია სხვაობა, პარტიების მიერ მიღებულ ხმათა პროცენტულ რაოდენობასა და მიღებულ მანდატებს შორის. ასევე, განხილულია, თეორიული დაშვებები, თუ როგორი შედეგი იქნებოდა პროპორციული სისტემის, სხვადასხვა მოდელებით არჩევნების ჩატარების შემთხვევაში და რა გავლენა ექნებოდა, ამ შედეგებს, წარმომადგენლობითი დემოკრატიის ხარისხზე.

Abstract

The Parliament of Georgia has already begun to discuss electoral system reform, which does not have one established position. The issue of electoral system has become a referendum for the Georgian elections, because before every election the opposition does not like the electoral system of the government and indicates the possibility of manipulating it.

In the Georgian electoral system is the problem's issue which so-called "election of weight". The problem that implies that different districts, whose population is sharply different, still have two equal members, each one has a deputy in the Parliament of Georgia. The fact that majoritarian system should connect people and deputies, isn't true for Georgia. On the contrary, it separates them and make distance between them. Georgians sometimes even call their deputies feudal lords.

The manipulation of electoral systems can be traced to the fact that often political parties who receive certain support from the people, They receive differing from the percentages number of deputies in the legislative structure. As a rule, the government has more deputies than the percentage received, and the opposition received less, which cause further problems such as the lack of accountability by the government, the non-competitive political field and the unstable multi-party system, which in turn ultimately threatens the implementation of representative democracy.

The goal of the survey is to find out which electoral system is optimal for ensuring representational democracy in Georgia.

As well as comparison of electoral systems of Georgia and various countries on how to shape their legislative formation.

Within the scope of the survey, it is analyzed the results of elections of different levels of Georgia, Lithuania, Ukraine and Russia. Also there are calculated the difference of between the percentage of votes received by the parties and the mandates. Also, is discussed the theoretical assumptions about what kind of the outcome would be in the proportional system, in the case of different models of elections, and what impact it would have on the quality of representative democracy.

შესავალი

თანამედროვე ლიბერალური დემოკრატია, წარმოდგენელია არჩევნების გარეშე, რომელზე დამოკიდებულია ხმის მიცემისას მოქალაქეთათვის თანასწორობის პრინციპის დაცვაზე, ერთი ადამიანი, ერთი ხმა, არჩევნების ფორმაზე, ესაა პირდაპირი წესით თუ გაშუალებული, ამომრჩეველთა კოლეგიის სახით, როგორც ეს ამერიკის შეერთებულ შტატებშია, გადასანაწილებელი მანდატების ფორმაზე და ა.შ. მოკლედ რომ ვთქვათ

„საარჩევნო სისტემა ფართო გაგებით სახელმწიფოს არჩევითი (წარმომადგენლობითი) ორგანოს ფორმირების წესია“ (საქართველოს პარლამენტის კვლევითი დეპარტამენტი)

არჩევნების მნიშვნელობაზე ბევრი ავტორი საუბრობს, მათ შორის, მეოცე საუკუნის გამოჩენილი ფრანგი სოციოლოგი მორის დიუვერჟე, რომელიც ამტკიცებდა რომ საარჩევნო სისტემა განსაზღვრავს პოლიტიკური სისტემის ხასიათს და მაჟორიტარული სისტემა აყალიბებს ორპარტიულ სისტემას. ეს შეხედულება ცნობილია როგორც დიუვერჟეს კანონი. (Brian Underwood . 2012)

საარჩევნო ინჟინერიამ შეიძლება ჩამოაყალიბოს, როგორც პოლიტიკური სისტემის ფორმა, ისე პარტიული სისტემა და ასევე იყოს წარმომადგენლობითი დემოკრატიის განმსაზღვრელი, ერთ-ერთი უმთავრესი ფაქტორი. (კვაშილავა,ბ. ; კონსტიტუციური წყობისა და საარჩევნო სისტემის გავლენა პოლიტიკური პარტიების განვითარებაზე პოსტსოციალისტური ევროპის დემოკრატიებში)

არჩევნების მნიშვნელობაზე ისიც მიუთითებს რომ მასზე სოლიდური თანხები იხარჯება და 2012 წლის საპარლამენტო არჩევნებისთვის, მხოლოდ ცესკოსთვის სახელმწიფო ბიუჯეტიდან გამოიყო 29 032 926 ლარი გამოიყო, ამას გარდა დიდია თვითონ პოლიტიკური სუბიექტების,

პატრიებისა თუ ბლოკების ხარჯვითი წილიც, რომელიც რამდენიმე ათეული მილიონს აღწევს ხოლმე. გარდა ამისა, უცხოური სადამკვირვებლო მისიების ჩართულობისთვის გაწეული ხარჯები, მითუმეტეს გარდამავალი დემოკრატიის მქონე ქვეყნებში, უცხოური სადამკვირვებლო მისების წილი მნიშვნელოვანია, მათ შორის საქართველოში ყველა მნიშვნელოვან არჩევნებს ესწრებოდნენ გაეროს საარჩევნო სადამკვირვებლო მისიის წარმომადგენლები, ასევე ევროკავშირის სადამკვირვებლო მისია, რომ არაფერი ვთქვათ IRI-ის, NDI-ის, USAID-ის მრავალრიცხოვან წარმომადგენლებზე. ამასთანავე ვენეციის კომისია, შუალედურ ანგარიშებს აქვეყნებს, საარჩევნო სისტემის ევროპულ სტანდარტებთან ჰარმონიზაციისთვის. ეს მიუთითებს, რომ საარჩევნო სისტემა და დემოკრატია მჭიდროდაა დაკავშირებული ერთმანეთთან და გარკვეულწილად ორმხრივ რეაქციას იწვევს, გაუმართავი საარჩევნო სისტემა უარყოფითად მოქმედებს დემოკრატიის ხარისხზე და პირიქით, დემოკრატიის უარყოფითი ხარისხი, საარჩევნო სისტემით მანიპულირებას იწვევს.

არჩევნები არა მხოლოდ უბრალოდ მექანიზმია პოლიტიკური ძალაუფლების გადანაწილების გზაზე, არამედ ის მნიშვნელოვანწილად სისტემის სტაბილურობას უზრუნველყოფს. არჩევნებს ხშირად ე.წ. ორთქლის გამოშვებასაც ადარებენ, როდესაც ხდება საზოგადოებაში დაგროვილი უკმაყოფილების საარჩევნო ბიულეტენის მეშვეობით გამოხატვა.

არჩევნების მეშვეობით, საზოგადოებრივი განწყობების სამართლიანად განაწილება, მინიმუმამდე ამცირებს სისტემის გადახურების საფრთხეს, რაც თავის მხრივ უზრუნველყოფს, რევოლუციური სცენარების განვითარების შესაძლებლობას.

არჩევნების ჩატარების მოდელზეა დამოკიდებული თუ როგორ მუშაობს დემოკრატია, როგორ ყალიბდება პარტიული სისტემა და როგორია პოარიზების დონე პოლიტიკურ პროცესებში. არჩევნების ჩატარების და მანდატების გადანაწილების წესი განსაზღვრავს, კომუნიკაციის იმ მოდელებს, რის შესაბამისადაც მოქმედებენ პარტიები ერთმანეთთან

მიმართებით. თუ საარჩევნო სისტემა უზრუნველყოფს მრავალპარტიულ წარმომადგენლობითობას, როდესაც რამდენიმე პარტიას უწევს ერთმანეთთან კომუნიკაცია, მთავრობის ჩამოსაყალიბებლად , ამ შემთხვევაში რიტორიკა შერბილებულია და კომპრომისზე ორიენტირებული, ხოლო თუ არჩევნების შედეგად ერთი პოლიტიკური პარტია აყალიბებს უმრავლესობას და მითუმეტეს საკონსტიტუციო უმრავლესობას, ამ შემთხვევაში რიტორიკა კონფრონტაციულია და ამის თანმდევი მოვლენაა უკვე,საზოგადოებაში პოლარიზება და დაპირისპირების საფრთხე,რაც ხშირად სავალალო შედეგების მომტანია.

თემის აქტუალობა:

საქართველოს პარლამენტს უკვე დაწყებული აქვს საარჩევნო სისტემის რეფორმაზე მსჯელობა, რომლის შესახებაც არ არსებობს ერთი ჩამოყალიბებული პოზიცია. საარჩევნო სისტემის თემა, ქართული არჩევნების რეფრენად იქცა, ვინაიდან ყოველი არჩევნების წინ ოპოზიცია ხელისუფლებას საარჩევნო სისტემას უწუნებს და მისით მანიპულირების შესაძლებლობაზე მიაწინებს. 2017 წლის დასაწყისიდანვე ისევ ერთ-ერთი აქტუალური საკითხია საარჩევნო რეფორმა, არჩევნების ჩატარების წესი, მანდატების გადანაწილების ფორმა, პარტიების მიერ საარჩევნო ბლოკების შექმნის საკითხი და ა.შ., ახლადშექმნილი საკონსტიტუციო კომისიის მსჯელობის საგანია.

მოკმედი მმართველი პარტიის „ქართული ოცნების მიერ საკონსტიტუციო კომისიაში ინიცირებულ საარჩევნო სისტემის მოწყობილ მოდელს, არც ერთი პოლიტიკური სუბიექტი და უჭერს მხარს. მეტიც, შემოთავაზებულ საარჩევნო მოდელზე, რომელიც ითვალისწინებს ე.წ. გადაუნაწილებელი ხმების პირველ ადგილზე გასული პოლიტიკური სუბიექტის კალატაში მოთავსებას, იმ ფონზე როდესაც პარალელურ რეჟიმში, საარჩევნო ბარიერი რჩება 5 % და ასევე იკრძალება არჩევნებამდე პოლიტიკური ბლოკების შექმნა, უკვე კრიტიკული დასკვნა არის ვენეციის კომისიის მხრიდან, რომელიც აღნიშნავს, რომ იმ პირობებში როდესაც, ნარჩუნდება საკმაოდ მარალი, ხუთ პროცენტის ბარიერი, ბარიერ გადაულახავი პარტიების გადაუნაწილებელი ხმები, გადაეცემა გამარჯვებულ სუბიექტს და უქმდება პოლიტიკური ბლოკების შექმნის შესაძლებლობა, ეს სამი მექანიზმი ერთად, ზღუდავს სამართლიანი წარმომადგენლობითობის და საარჩევნო თანასწორობის პრინციპებს, ნათქვამია ვენეციის კომისიის მიერ. (netgazeti.ge ; დათო ქოქიშვილი 2017წ)

ვენეციის კომისია, საარჩევნო რეფორმირების გზაზე, პროპორციულ სისტემაზე გადასვლას, წარმომადგენლობითი დემოკრატიის დონის გასაზრდელად დადებითად აფასებს, თუმცა ზემოთ ხსენებული სამი მექანიზმის კომბინაციის ნაცვლად, იძლევა რეკომენდაციას, რომ

- გადაუნაწილებელი ხმები და მანდატები, პროპორციულად გადანაწილდეს ბარიერგადალახულ პარტიებზე
- გამარჯვებულ პარტიას დაუწესდეს ე.წ. ბონუსის ზედა ზღვარი
- ან ბარიერმა დაიწოს 2-3 პროცენტამდე.

საქართველოში ჯერ კიდევ მოქმედ, საარჩევნო სისტემაში პრობლემური საკითხია ე.წ. „ხმის წონის“ პრობლემა, რაც გულისხმობს რომ სხვადასხვა ოლქებს, რომელთა მოსახლეობის რაოდენობა მკვეთრად განსხვავებულია და მაინც ორივეს თანაბარი რაოდენობის, თითო-თითო დეპუტატი ჰყავს საქართველოს პარლამენტში. ბოლო არჩევნებზე ეს საკითხი მეტ-ნაკლებად დარეგულირდა, თუმცა დარჩა გეოგრაფიულად განსხვავებული თავისებურებების მქონე რაიონები გააერთიანეს და ერთ ოლქად მოაქციეს. ასევე ის ფაქტი, რომ თითქოს მაჟორიტარული სისტემა, დეპუტატებსა და მოქალაქეებს შორის მჭიდრო კავშირს უნდა აყალიბებდეს, საქართველოში პირიქით, გაუცხოვება და დისტანცირება ხდება მათ შორის, ზოგჯერ კი მაჟორიტარებს ფეოდალებსაც ადარებენ.

მაჟორიტარული სისტემის მთავარი ნაკლი არის და ეს ბოლო 2016 წლის არჩევნებმაც ცხადჰყო, რომ პარტიები იღებენ იმაზე განხვავებული რაოდენობის მანდატებს, ვიდრე მათი პროპორციულად დაგროვებული პროცენტებია. ამ თემით დაინტერესება გამოიწვია იმან, რომ 2016 წლის საპარლამენტო არჩევნებიც რომ ვნახოთ, 48% მხარდაჭრის მქონე პარტიამ, როგორც ოპონენტები უყენებენ ბრალდებას, საარჩევნო სისტემის ხარჯზე მოიპოვა 77%-იანი წარმომადგენლობითობა პარლამენტში, ამიტომ ჩემი მიზანია გამოვარკვიო, თუ რამ უზრუნველყო ის რომ ასეთი შედეგი დამდგარიყო და იყო თუ არა ეს მხოლოდ საარჩევნო სისტემის შედეგი, თუ მასზე სხვა ფაქტორებიც მოქმედებდა?

2015 წლის ზაფხულის დასაწყისში, მაშინდელმა პრემიერ მინისტრმა ი. ლარიბაშვილმა განაცხადა, რომ „საპარლამენტო არჩევნების მოქმედი საარჩევნო სისტემა ბოლომდე არ შეესაბამებოდა სამართლიანი და თანასწორი არჩევნების საერთაშორისო სტანდარტებს“

და 2016 წლის საპარლამენტო არჩევნებისათვის მაჟორიტარობისთვის საჭირო ბარიერი 50% გახდება, ხოლო მცირე ოლქები, ერთ ოლქად გაერთიანდებიან, ამასთანავე, 2020 წლის საპარლამენტო არჩევნები მთლიანად პროპორციული წესით ჩატარდება. ამ ცვლილებებს პროგრესული უწოდა ამერიკის შეერთებული შტატების (აშშ_ში მაჟორიტარული სისტემა მოქმედებს) ყოფილმა სრულუფლებიანმა ელჩმა საქართველოში, რიჩარდ ნორლანდმა, რომელმაც განაცხადა რომ: „მიღწეულია გარკვეული პროგრესი საარჩევნო სისტემასთან დაკავშირებით, გადაიდგა ნაბიჯი, რომელიც უფრო მეტად უზრუნველყოფს საარჩევნო სისტემის სრულყოფილებას და შემდგომ პროგრესს გამოიწვევს, ამით ასევე იქნება

პროპორციული წარმომადგენლობა უზრუნველყოფილი“, თუმცა როგორც ზემოთ აღვნიშნე, საბოლოოდ ჯერ კიდევ არ არის ეს ცვლილებები ძალაში შესული და ასევე მის მიზანშეწონილობას კითხვის ნიშნის ქვეშ აყენებს ვენეციის კომისია.

არ არსებობს ერთი შეთანხმებული პოზიცია,თუ რომელი საარჩევნო სისტემა იქნება ოპტიმალური,ქართული რეალობისათვის და რომელი სისტემა უზრუნველყოფს ხალხის არჩევანის მაქსიმალურ ასახვას,წარმომადგენლობით ორგანოებში,თან ისე რომ არ გამოიწვიოს კრიზისული სიტუაციები,რასაც პოლიტიკური სისტემის არასტაბილურობა და შეიძლება გადატრიალებაც კი მოჰყვეს.

საარჩევნო სისტემის ფორმას დიდი მნიშვნელობა აქვს ქვეყნის დემოკრატიულ განვითარებისთვის,განსაკუთრებით განვითარებად ქვეყნებში,რომელთაც არ აქვთ საარჩევნო სისტემის საკუთარ ქვეყანაში ფორმირების ტრადიცია და უწევთ მზა მოდელების გადმოღება და დანერგვა.

საარჩევნო სისტემით წარმოშობილი პრობლემები განხილული იქნება საქართველოს მაგალითზე, ასევე განვიხილავ ლიტვის,უკრაინისა და რუსეთის მაგალითებს, მეტი თვალსაჩინოებისთვის. ამ რესპუბლიკების მოდელებთან შედარების საბაზი იყო ის რომ ყველა ორივე საბჭოთა გამოცდილების ქვეყანაა,თუმცა დროის სხვადასხვა ხანგრძლივობით. ასევე ის ფაქტორი,რომ ყველას თითქმის იდენტური,შერეული საარჩევნო სისტემა და პოლიტიკური მოწყობა გააჩნია.

კვლევის მიზანია, საქართველოში, საარჩევნო სისტემის მოდელების გავლენის დადგენა, წარმომადგენლობითი დემოკრატიის ხარისხზე.

კვლევის ამოცანაა, საპარლამენტო და ადგილობრივი არჩევნების განხილვა, შედეგების გაზომვა და სხვადასხვა საარჩევნო სისტემის მოდელთან შედარებითი ანალიზი, თანდართული მაგალითებით

საკვლევი კითხვა, შემდეგნაირად ჩამოყალიბდა: უზრუნველყოფს თუ არა პროპორციული საარჩევნო სისტემა, წარმომადგენლობითი დემოკრატიის მაღალ დონეს?

ჰიპოთეზა: რაც მეტია პროპორციული სისტემით გადასანაწილებელი მანდატების რაოდენობა, მით მეტია წარმომადგენლობითი დემოკრატიის დონე.

კვლევის პროცესში **მეთოდოლოგია**დ გამოყენებული იქნება ტრიანგულაცია, რათა თავიდან ავიცილოთ ტენდენციურობა, რომელიც ერთი მეთოდის გამოყენებას შეიძლება თან ახლდეს და ასევე უფრო მრავალმხრივი ინფორმაციის მისაღებად. ტრიანგულაციის არსი მდგომარეობს შემდეგში, რომ ჩვენ შეგვიძლია მივიღოთ ინფორმაცია, გავზომოთ ცვლადები ან დავადგინოთ ჰიპოთეზის რეალობასთან შესაბამისობა ან პირიქით, ორი ან მეტი სხვადასხვა კვლევის მეთოდის გამოყენებით.

კერძოდ, მეორად მონაცემთა ანალიზი, სადაც ასახულია სახელმწიფოს ადმინისტრაციული სტრუქტურების მიერ გამოქვეყნებული ოფიციალური მონაცემები, სტატისტიკები და სხვადასხვა საზოგადოებრივი ჯგუფის მიერ ჩატარებული კვლევები, რომლებიც შეიძლება განსხვავებული მიზნისთვის იყო ჩატარებული, თუმცა ამ კვლევის საგნის შემთხვევაშიც მნიშვნელოვანი ინფორმაციის მატარებელია.

მეორად მონაცემთა ანალიზის მეთოდია, რომელსაც ბევრი ცნობილი მკვლევარი და თეორეტიკოსი მიმართავდა და დღესაც მიმართავს. აღსანიშნავია რომ მეორად მონაცემთა ანალიზს აწარმოებდა მაქს ვებერი, რომელიც „ადრეული პროტესტანტული ეკლესიების ოფიციალურ იდეოლოგიებსა და სხვა ისტორიულ დოკუმენტაციებს იკვლევდა“ (ნაჩმიასი & ნაჩმიასი 2009), ასევე იყო ემილ დიურკჰეიმი, რომელიც სუიციდის ოფიციალურ სტატისტიკას სწავლობდა, კათოლიკებით და პროტესტანტებით დასახლებულ მხარეებში.

მეორად მონაცემთა ანალიზის სამი ძირითადი უპირატესობა შეგვიძლია გამოყოთ:

კონცეპტუალურ-არსებითი, რადგან გარკვეულ შემთხვევებში, შეიძლება კვლევისას მეორადი მონაცემები იყოს ერთადერთი ხელმისაწვდომი მასალა და ამავდროულად,

როგორც ჰერბერტ ჰაიმანი მიუთითებს, „მეორადი წყაროების გამოყენებით, შეგვიძია ისტორიული კონტექსტის უკეთ გაგება.“ (ნაჩმიასი & ნაჩმიასი 2009)

ჩემ კვლევაშიც, უმთავრესი როლი აქვს ოფიციალურ ინფორმაციას, რომელსაც აქვეყნებს ცენტრალური საარჩევნო კომისია, რადგან პროპორციის თუ დისპროპორციის გაზომვა, ამ მონაცემებზე დაყრდნობით უნდა მოხდეს.

მეთოდოლოგიური უპირატესობა, იმით გამოიხატება, რომ კვლევის აღმოჩენების სანდოობის ხარისხი უფრო მაღალია, თუ ის სხვადასხვა კვლევაში განმეორდება. (ნაჩმიასი & ნაჩმიასი 2009)

ის ასევე, იძლევა სხვადასხვა მონაცემთა შედარების საშუალებას, სხვა მკვლევრის მიერ მიღებული ინფორმაციის საფუძველზე. ისევე როგორც ეს ჩემს კვლევაში, როდესაც ვიყენებ რამდენიმე ადგილობრივი თუ საერთაშორისო მკვლევრის მიერ დამუშავებულ, მონაცემებს.

ეკონომიკური უპირატესობა, კვლევის მეთოდების სიიაფა, ვინაიდან რამდენიმე ათასი ინტერვიუს ჩატარება, დიდი ფინანსურ შესაძლებლობებს მოითხოვს, განსაკუთრებით, სტუდენტებისა და პროფესორისათვის.

თვისებრივი კვლევის ფარგლებში, გამოყენებულია პირისპირ ინტერვიუს მეთოდი, პოლიტიკის მეცნიერების ექსპერტებთან, პოლიტიკური პარტიების ლიდერებთან, ყოფილ მაღალი თანამდებობის მქონე პირებთან და ა.შ., რაც იძლევა საშუალებას, მეტი ინფორმაცია მივიღოთ, უშუალოდ იმ პირებისგან, რომლებიც ცხოვრობენ კონკრეტულ მოცემულობაში, მოღვაწეობენ იმ რეალობაში, რომელზეც კვლევა ხორციელდება და უშუალოდ არიან ის პირები, რომელთაც ეხებათ საარჩევნო სისტემის ეფექტი და ისინი არიან, ასე ვთქვათ ის ინსტრუმენტები, რომლის მიხედვითაც შეგვიძლია განვსაზღვროთ წარმომადგენლობითობის დონე.

კვლევის პროცესში პირისპირ, სიდრმისეული ინტერვიუ ჩატარებულია, საქართველოს სტრატეგიული ანალიზის ცენტრის დამფუძნებელთან, 2008 წლის მოწვევის საქართველოს

პარლამენტში, უმცირესობის ლიდერთან, ქრისტიან-დემოკრატიული მოძრაობიდან, გიორგი თარგამაძესთან. პოლიტიკური მოძრაობა, „ახალი საქართველოს“ ლიდერთან, იუსტიციის მინისტრის ყოფილ მოადგილესთან, გიორგი ვაშაძესთან. პარტია „ახალი მემარჯვენეების“ ლიდერთან და ე.წ. ხმის დამთვლელი კომისიის თავმჯდომარესთან, მამუკა კაციტაძესთან. რესპუბლიკური პარტიის ყოფილ ლიდერთან და ასევე პარლამენტის ყოფილ თავმჯდომარე, დავით უსუფაშვილთან.

ცვლადები: დამოუკიდებელი ცვლადია პროპორციული საარჩევნო სისტემა, ხოლო დამოკიდებული ცვლადია წარმომადგენლობითი დემოკრატიის დონე.

ოპერაციონალიზაცია

ოპერაციონალიზაცია რომ განვახორციელოთ, საჭიროა განვსაზღვროთ შემდეგი საკვანძო ცნებები: წარმომადგენლობითი დემოკრატია და პროპორციული საარჩევნო სისტემა, ასევე მაჟორიტარული საარჩევნო სისტემა , ვინაიდან მასთან შედარებისას ვზომავთ ჰიპოთეზის სისწორეს.

თავის მხრივ, აუცილებელია აღვნიშნოთ, თუ როგორ გავზომავთ და რა ინდიკატორს გამოვიყენებთ, როდესაც გადანაწილებული მანდატების პროპორციულობას დავადგენთ.

განვსაზღვროთ რა არის საარჩევნო სისტემა, „ეს არის სადეპუტატო მანდატების გადანაწილების ხერხი,კანდიდატებს შორის ამომარჩეველთა ხმის მიცემის შედეგების მიხედვით“. მისი მეშვეობით ფორმირდება.მაგალითად,ადგილობრივი თვითმმართველობის არჩევნებისას *საკრებულო*,ხოლო საპარლამენტო არჩევნებისას *პარლამენტი*. საარჩევნო სისტემის ორი ძირითადი ტიპი არსებობს და მათი გარკვეული თვისებების შერევის შედეგად ,შეიქმნა შერეული საარჩევნო სისტემა. საარჩევნო სისტემები მუდმივი დავის საგანია ხოლმე და მის შესახებ არ არსებობს ერთი ჩამოყალიბებული პოზიცია,თუ რომელია ყველაზე ოპტიმალური. საარჩევნო სისტემა დიდ როლს თამაშობს პარტიული სტრუქტურის ჩამოყალიბებაზეც და მიიჩნევა რომ პროპორციული საარჩევნო სისტემა უფრო უწყობს ხელს

მრავალპარტიული სისტემის ჩამოყალიბებას, რაც შედარებით მცირე ბიუჯეტური პარტიებისათვის იძლევა არეალს, რომ ამომრჩეველთა კონკრეტული ჯგუფის მხარდაჭერის მეშვეობით, მოიპოვონ ადგილი წარმომადგენლობით ორგანოში, რაც თავის მხრივ ფინანსურ სტაბილურობას და საჯარო ტრიბუნის არსებობას განაპირობებს, ხოლო მაჟორიტარული სისტემა მიიჩნევა ერთპარტიული ან მაქსიმუმ ორპარტიული სისტემის ჩამოყალიბებისათვის ხელსაყრელ და „ნოყიერ ნიადაგად“, ამ დროს კი მცირე რესურსის მქონე პარტიების შანსები მინიმუმამდე მცირდება და იქმნება სურათი როცა ორ მძლავრ პარტიას უწევს საზოგადოების ყველა ჯგუფის ინტერესის დაცვა.

წარმომადგენლობითი დემოკრატიის შესახებ საუბარს ვხდებით ევროსაბჭოს საპარლამენტო ასამბლეის რეზოლუციაში – “დემოკრატიული ინსტიტუტების ფუნქციონირება საქართველოში”, ასამბლეა იძლევა რეკომენდაციას, რომ დაინტერესებული მხარეები, ხელისუფლების, ოპოზიციისა და არასამთავრობო სექტორის ჩათვლით, განიხილონ

მაჟორიტარული სისტემის ნაცვლად, რეგიონალურ პროპორციული სისტემის , რომელიც დაფუძნებული იქნება ღია სიებზე. ოპტიმალურ მოცემულობად კი ითვლება როდესაც მიღებულ პროცენტებსა და მანდატებს შორის სხვაობა, საარჩევნო ბარიერის ოდენობის ფარგლებშია, საქართველოს შემთხვევაში კი ეს 5%-ის ფარგლებში ჩაითვლება ოპტიმალურად. (სრული პროპორციულობა შეუძლებელია, ვინაიდან ე.წ. დაკარგული ხმებით, მანდატები საპარლამენტო მანდატებზე ნაწილდება. ავტ.)

ბრიტანელი სოციოლოგის, ენტონი გიდენსის განმარტებით, არის როდესაც „გადაწყვეტილებებს, რომელიც ადამიანთა ცხოვრებაზე გავლენას ახდენს, იღებს არა საზოგადოების ყველა წევრი, არამედ სპეციალურად ამ მიზნისათვის არჩეული წარმომადგენლები, რომლებიც აირჩევიან თავისუფალ არჩევნებში, სადაც ამომრჩევლებს მინიმუმ ორ პარტიას შორის უწევს არჩევანის გაკეთება და მათი მიღებული ხმები და წარმომადგენლობა ერთმანეთის პროპორციულია“

პოლიტოლოგი, სტენფორდის უნივერსიტეტის პროფესორის ლ. დაიმონდის განსაზღვრების მიხედვით წარმომადგენლობითი დემოკრატიის პირობებში უზრუნველყოფილია, „მასების თანასწორი პოლიტიკური მონაწილეობის მაღალი დონე, რეგულარულსა და კანონიერ არჩევნებში, როდესაც არც ერთი სოციალური ჯგუფი არაა მოკლებული ასეთი მონაწილეობის უფლებას“.

ამერიკის შეერთებული შტატების მეოთხე პრეზიდენტსა და პოლიტიკურ თეორეტიკოსს, ჯეიმზ მედისონის განმარტებით, წარმომადგენლობითი დემოკრატიაა, როდესაც „საზოგადოების მრავალგვარი და განსხვავებული ინტერესის მქონე ჯგუფის ხმა დაცული იქნება“, ამის გარეშე ის წესრიგის ან სტაბილურობის მიღწევას შეუძლებლად თვლიდა. ის ასევე მნიშვნელოვნად თვლიდა პლურალიზმსა და კონკურენციას პარტიებს შორის და არა

პარტიების შიგნით,რადგან პარტიას განიხილავდა იდენტური შეხედულებების ირგვლივ გაერთიანებული ადამიანების ერთობად.

მაჟორიტარული საარჩევნო სისტემის თეორია,რომელიც ყველაზე ძველი საარჩევნო თეორიაა, გულისხმობს სისტემას,რომელიც უმრავლესობის პრონციპზე დაფუძნებულია (ფრ. Majorite _ უმრავლესობა).გამარჯვებულად ის კანდიდატები ითვლებიან,რომლებიც დააგროვებენ ხმათა დადგენილ უმრავლესობას,ხოლო დანარჩენი უმცირესობა წარმომადგენლის გარეშე რჩება. მაჟორიტარული სისტემა ხშირად გამოიყენება ერთმანდატიან ოლქებში საქართველოში ძირითადად გამოიყენება **აბსოლუტური მაჟორიტარული** სისტემა,ანუ კანდიდატის გამარჯვებისათვის აუცილებელია,რომ მან მიიღოს არჩევნებზე მისული ამომარჩევლების ხმების 50% +1 ხმა. ასეთი სისტემის პირობებში,ხშირად ვერც ერთი კანდიდატი ვერ აგროვებს გამარჯვებისათვის საჭირო ხმათა დადგენილ რაოდენობას და დგება მეორე ტურის აუცილებლობა,სადაც საუკეთესო შედეგის მქონდე,მხოლოდ ორი კანდიდატი მონაწილეობს. მეორე ტურში კი შეიძლება გაიმარჯვოს იმ კანდიდატმა,რომელსაც პირველ ტურში ხმათა ნაკლები რაოდენობა ჰქონდა.

როგორც წესი, მეორე ტურში მონაწილე ამომრჩევლთა რაოდენობაც მცირდება და შეიძლება პირველ ტურში პირველ ადგილზე გასული კანდიდატი, მეორე ტურში დამარცხდეს.

პროპორციული საარჩევნო სისტემის თეორია გვთავაზობს მოდელს როდესაც წარმომადგენლობით ორგანოში, დეპუტატთა მანდატები ნაწილდება ყოველი პარტიის მიერ მიღებული ხმების პროპორციულად. როგორც წესი ამ სისტემის დროს არსებობს მინიმალური კომპეტენციის ზღვარი, რაც აუცილებელია მანდატის მოსაპოვებლად, თუმცა არის ისეთი შემთხვევებიც როდესაც არანაირი ბარიერი არაა დაწესებული (საქართველოს 1992 წლის არჩევნები. ავტ.) მაგალითად, თუ ოლქში გადასანაწილებელია 10 მანდატი და X პარტიამ მიიღო 50%, ის მიიღებს ხუთ მანდატს, Y პარტიამ მიიღო 30%, ის მიიღებს 3 მანდატს და ა.შ. პროპორციული საარჩევნო სისტემა, მაჟორიტარული სისტემისაგან

განსხვავებით გამოიყენება მრავალმანდატიან ოლქებში. პროპორციული საარჩევნო სისტემის დადებით მხარედ შეიძლება ჩაითვალოს, წარმომადგენლობითი ორგანოების შემადგენლობაში, პოლიტიკურ ძალთა თანაფარდობის მეტ-ნაკლები დაცვა, ასევე ის ხელს უწყობს მოქალაქეთა პოლიტიკურ აქტიურობას და ასევე მცირე რესურსების მქონე პარტიების წარმომადგენლობას არჩევით ორგანოებში. პროპორციული სისტემის ნაკლოვანებად ითვლება, რომ მაჟორიტარულსაგან განსხვავებით მთავრობის ფორმირება რთულდება და ხშირია კრიზისული სიტუაციები. ასევე, ითვლება რომ დეპუტატი ანგარიშვალდებულია არა იმდენად ამომრჩევლის წინაშე, არამედ პარტიის წინაშე, რომელმაც მას საარჩევნო სიაში რიგითობის

ნომერი მიანიჭა. ზემოთ ჩამოთვლილი დადებითი და უარყოფითი მხარეები არაა ჭეშმარიტება

და სწორედ მისი რელევანტურობაა ყველაზე ხშირად განსჯის საგანი. კვლევის ბოლოს, შედეგების გასაზომად, მოპოვებულ მონაცემებს დავამუშავებთ და შევადარებთ ზემოთაღნიშნული წარმომადგენლობითი დემოკრატიის მკვლევრების შეხედულებებს და ასევე გავზომავთ, თუ როგორ ხდება ემპირიულად, მიღებულ პროცენტებსა და მანდატებს შორის პროპორციულობა, როდესაც გავზომავთ მათ შორის სხვაობას და შევადარებთ საერთაშორისოდ აღიარებულ სტანდარტებს.

მაგალითად განვიხილოთ ,2010 წლის 30 მაისს თბილისის საკრებულოს არჩევნები,25 წევრის არჩევა მოხდა მაჟორიტარული და 25 წევრის პროპორციული პრინციპით, ერთიანმა ნაციონალურმა მოძრაობამ მიიღო 52.5 %, თუმცა საკრებულოს 50 დეპუტატიდან,39_ის გაყვანა მოახერხა,მაჟორიტარული სისტემის ხარჯზე,რაც დეპუტატების 78%-ს შეადგენს,ხოლო პროცენტულად მეორე ადგილზე გასულ პოლიტიკურ გაერთიანება: “გიორგი თარგამაძე, ინგა გრიგოლია – ქრისტიან-დემოკრატიული გაერთიანებას”,რომელმაც პროპორციულ არჩევნებში ხმათა 11,94% მიიღო,გაიყვანა 3 დეპუტატი,რაც საკრებულოს წევრების 6%-ია,ანუ ნაციონალური მოძრაობის დეპუტატების რაოდენობა,მიღებული ხმების პროცენტულ რაოდენობას 32%-ით აღემატება. (იხილეთ ცხრილი #1)

პარტიის სახელწოდება	ხმათა პროცენტულ რაოდენობა	გასანაწილებელ ი მანდატების რაოდენობა	მიღებული მანდატები ს რაოდენობა	პროცენტულ ი სხვაობა
ნაციონალურ ი მოძრაობა	52,5%	50	39	32 %
ქრისტიან- დემოკრატები	11,94%	50	3	-6%

2010 წლის 30 მაისის თბილისის საკრებულოს არჩევნები

ევროსაპქოს საპარლამენტო ასამბლეის მიერ შემოთავაზებული რეკომენდაციის მიხედვით თუ ვიმსჯელებთ, მაგალითად ამ არჩევნებში დარღვეული იყო წარმომადგენლობითობის სტანდარტი, ვინაიდან საქართველოში საარჩევნო ბარიერი კვალიფიციური სუბიექტობისთვის არის 3%, ხოლო მანდატების მოსაპოვებლად 5%, ანუ ცდომილება დასაშვები იყო, რომ ყოფილიყო 5%-ის ფარგლებში, თუმცა დავინახეთ რომ ის 32%-ია და დაახლოებით 5-6-ჯერ აღემატება სტანდარტს.

მონაცემთა გაზომვის დროს, ევროსაპქოს საპარლამენტო ასამბლეის მიერ შემოთავაზებული რეკომენდაციაზე დაყრდნობით, გამოვიყენებ წარმომადგენლობითი დემოკრატიის გასაზომად სამ კრიტერიუმს:

- წარმომადგენლობითი დემოკრატია
- ნაკლებად წარმომადგენლობითი დემოკრატია
- არაწარმომადგენლობითი დემოკრატია

წარმომადგენლობით დემოკრატიად ჩაითვლება, თუ მიღებულ ხმათა პროცენტულ რაოდენობასა და მანდატებს შორის სხვაობა იქნება 1-7% ის ფარგლებში. თუ სხვაობა იქნება 8-15 % ის ფარგლებში, ის ჩაითვლება ნაკლებად წარმომადგენლობით

დემოკრატიად, ხოლო თუ სხვაობა ხმათა პროცენტულ რაოდენობასა და გადასანაწილებელ მანდატებს შორის იქნება 16%-ზე მეტი ის ჩაითვლება არაწარმომადგენლობით დემოკრატიად.

მონაცემების აღწერა, რომელიც საჭიროა ჰიპოთეზის ჭეშმარიტობის დასადგენად, ასევე ახსნა, თუ როგორ მოხდა ამ მონაცემების შეგროვება:

დიუვერჟეს ფორმულას თუ მივუბრუნდებით და მის აზრს გავითვალისწინებთ, ის ამბობს ასეთ რამეს, რომ , იმისათვის რათა დავადგინოთ თუ რა ეფექტის მოხდენა შეუძლია საარჩევნო სისტემას, ამისათვის ჩვენ უნდა დავაკვირდეთ მინიმუმ 4 არჩევნებს და მასზე დაკვირვებით განსაზღვროთ, საარჩევნო სისტემის ზემოქმედების კანონზომიერება და ლოგიკა. (Duverger, 1972)

1990 წლიდან დღემდე საქართველოში ჩატარდა 28 არჩევნები (მათ შორის, 6 საპრეზიდენტო, 9 საპარლამენტო, 8 აჭარის უმაღლესი საბჭოს და 5 ადგილობრივი თვითმმართველობის არჩევნები),რაც საკმარისი რაოდენობაა იმისა,რომ დავადგინოთ გარკვეული ტენდენცია,რომელსაც სხვადასხვა საარჩევნო სისტემის ფუნქციონირება იწვევდა და იწვევს. განხილულია 1992 წლის საპარლამენტო არჩევნებიდან,რომელშიც ყველაზე პროპორციულად გადანაწილდა მანდატები. ასევე 1999 წლის საპარლამენტო არჩევნების თავისებურებები და ასე შემდეგ, სხვადასხვა ეროვნული დონის არჩევნები. ასევე განხილულია სხვადასხვა წლებში,სხვადასხვა სისტემით ჩატარებული ადგილობრივი თვითმმართველობების არჩევნები. ასევე განხილულია ლიტვის 2008 და 2012 წლის საპარლამენტო არჩევნები, უკრაინის, რუსეთის და ა.შ შერეული საარჩევნო სისტემის ქვეყნები.

თეორიული ჩარჩო

წარმომადგენლობითი დემოკრატიის ერთ-ერთი თვალსაჩინო თეორეტიკოსია, ჯეიმს მედისონი, რომელიც წარმომადგენლობით დემოკრატიაზე განსაზღვრავს როგორც ადამიანების ერთობას, რომლებიც დროდადრო იკრიბებიან იმისთვის, რომ აირჩიონ წარმომადგენლები, თავიანთი მმართველობის ამოცანების შესასრულებლად. ჯ. მედისონი დაბეჯითებით მოითხოვდა, რომ წარმომადგენლები არჩეული ყოფილიყვნენ მოსახლეობის დიდი ნაწილის და არა ვიწრო ჯგუფების მიერ, როდესაც ყველა ჯგუფს ეყოლებოდა თავისი ინტერესის გამომხატველი, ხოლო თუ ეს ასე არ მოხდა, მაშინ ხელისულება იქნება ვიწრო ჯგუფების ინტერესის დამცველი და არა საერთო კეთილდღეობის.

ამერიკელი პოლიტოლოგი და წარმომადგენლობითი დემოკრატიის მკვლევარი, ლარი დაიმონდი, წარმომადგენლობით დემოკრატიაზე საუბრისას გამოყოფს მისთვის დამახასიათებელ სამ ასპექტს:

1. რეგულარულ არჩევნებში მასების თანასწორი მონაწილეობის უფლება, როდესაც არც ერთი ინტერესთა ჯგუფი, არაა მოკლებული ასეთი მონაწილეობის უფლებას.
2. ღირსეული და არა ძალადობრივი კონკურენცია, ნებისმიერი თანამდებობის დასაკავებლად, სხვადასხვა სახელისუფლებო ინსტიტუციაში
3. პოლიტიკური და სამოქალაქო თავისუფლების მაღალი დონე, რაც პოლიტიკური კონკურენციისა და მონაწილეობის მთლიანობის გარანტია.

ლ. დაიმონდი გვთავაზობს დემოკრატიის ორი გზით განსაზღვრებას, დემოკრატიის „ვიწრო“ და „ფართო“ გაგებას, სწორედ „ვიწრო დემოკრატიის“ ფარგლებში ლ. დაიმონდი მოიაზრებს თავისუფალ და სამართლიან არჩევნებს.

წარმომადგენლობითი დემოკრატიის თემას ეხმიანება , ვიქტორიანული ეპოქის ინგლისელი მოაზროვნის, ლორდი ემერიხ ედვარდ დალბერგ ექტონის შეხედულება, რომელიც რომელიც მან აღწერა თავის ნაშრომში the history of Freedom, დემოკრატიის საზომად უმცირესობების უფლებების დაცვის ხარისხს თვლიდა, ის ამბობდა რომ უმრავლესობას ყოველთვის შესწევს იმის ძალა რომ უმცირესობის ძალადობა დაძლიოს, ხოლო უმცირესობას არ შეუძლია უმრავლესობის დიქტატს წინ აღუდგეს.

ლიტერატურის მიმოხილვა

ლიტერატურად გამოყენებული იქნება, ფონდი "ღია საზოგადოება - საქართველოს" მხადაჭერით 2003 წელს გამოშვებული წიგნი, „არჩევნები და საზოგადოება“, რომლის ავტორიცაა მალხაზ მაცაბერიძე, სადაც დეტალურადაა აღწერილი პროპორციული და მაჟორიტარული სისტემების არსი და ასევე მათი დადებითი და უარყოფითი მხარეები. ასევე საუბარია სხვადასხვა ქვეყნის მაგალითზე, განსაკუთრებით საინტერესოა პოსტსაბჭოთა ქვეყნების გამოცდილება საარჩევნო გარემოსა და სისტემის კუთხით.

ინტერნეტ გამოცემა earlhamsociologypages.uk-ზე გამოქვეყნებულია სტატია, სახელწოდებით **Representative Democracy and Elections**, რომელშიც ავტორი მიმოხილავს დიდი ბრიტანეთი სხვადასხვა დონეზე ჩატარებულ არჩევნებს და ადარებს მათ ერთმანეთს. შედარებითი ანალიზის საფუძველზე, სტატიის ავტორი, დაასკვნის რომ მაჟორიტარული საარჩევნო სისტემა, რომელიც ბრიტანეთში მოქმედებს, ერთგვარად საფრთხის შემცველია წარმომადგენლობითი დემოკრატიისთვის, რადგან თუ შევხედავთ 2005 წლის არჩევნებს, ლეიბორისტულმა პარტიამ მიიღო ხმათა 35, ხოლო „სავარძლების“ 55%, ავტორი ამ გადახრის შემცირების რეკომენდაციით გამოდის.

Millersville University-ის მკვლევარი, დევიდ რიშერი, თავის სტატიაში „წარმომადგენლობითი დემოკრატია და ხალხის ნება“ სვამს კითხვას, რომ წარმომადგენლობითი დემოკრატია, უზრუნველყოფს თუ არა ხალხის ხმის სათანადოდ გაგონებას, მათ ჩართულობას პროცესებში. რიშერი ამბობს, რომ თუ პირდაპირი დემოკრატია არასტაბილურია, წარმომადგენლობით დემოკრატიაში არსებობს ჩართულობის განხორციელების პრობლემა.

CYBERLAND UNIVERSITY OF NORTH AMERICA-ის რექტორი და პოლიტიკური მეცნიერებების მკვლევარი ალმონ რელი ვეი, თავის სტატიაში „ამერიკული მმართველობის სისტემა“, აყალიბებს და ავითარებს შემდეგ აზრს, რომ არაწარმომადგენლობითი დემოკრატია, არ ნიშნავს აპრიორი ცუდს, და მას მოჰყავს ბრიტანეთისა და ამერიკის არჩევნების მაგალითები. ის ამბობს, რომ მმართველობა შეიძლება იყოს კონსტიტუციური და დემოკრატიული, თუმცა არ იყოს წარმომადგენლობითი.

www.boundless.com_ზე გამოქვეყნებულია სტატია, არჩევნები, როგორც

წარმომადგენლობითი დემოკრატიის ფუნქციონირების მექანიზმი, მეჩვიდმეტე საუკუნიდან დღემდე. სტატიას რეფრენად გასდევს მოსაზრება, რომ არჩევნების მთვარი მოვალეობაა, ნათლად აღწეროს და ასახოს ამომრჩევლის განწყობები, რათა თითოეული ხმა იყოს დაცული და წარმომადგენლობის პრინციპს საფრთხე არ შეექმნას.

ასევე გამოყენებული იქნება ცენტრალური საარჩევნო კომისიის ვებ გვერდზე განთავსებული მასალა არჩევნების შესახებ, შედეგებზე, კანდიდატთა რაოდენობაზე და რაც საშუალებას მოგვცემს ოფიციალური სტატისტიკა გამოვიყენოთ, რათა საარჩევნო ხმათა პროცენტულ რაოდენობასა და გადანაწილებულ მანდატებს შორის არსებული დისპროპორცია თუ პროპორცია დავინახოთ.

კვლევაში გამოყენებული იქნება საერთაშორისო რესპუბლიკური ინსტიტუტის მიერ ჩატარებული კვლევა, სადაც საუბარია პარლამენტის ნდობის ხარისხზე, რაც დაგვეხმარება გავიგოთ, როგორ იცვლება საზოგადოების განწყობა არჩევნებიდან 2წელიწადში.

ასევე გამოყენებული იქნება, ენდრიუ ჰეივუდის წიგნს „პოლიტიკა“, რაც მნიშვნელოვანია დემოკრატიის განსაზღვრებებისა და თეორიების გააზრებისათვის და ასევე პარტიული სისტემების გააზრების კუთხით. ავტორი ამ წიგნში, საუბრობს საარჩევნო გარემოზე, როგორც დემოკრატიის, ფუნქციონირებადი დემოკრატიის მუშაობისთვის აუცილებელ ფაქტორზე.

ასევე გამოყენებული იქნება ინფორმაციულად დატვირთული სალექციო კურსი „შედარებითი პარტიული პოლიტიკა“, რომელიც იმ თავისებურებებს გვაჩვენებს, რომელიც პარტიულ სტრუქტურას ახასიათებს, სხვადასხვა საარჩევნო სისტემის პირობებში. წიგნში, ერთ-ერთი თავის ავტორი, პიტერ მეიერი საუბრობს, რომ წარმომადგენლობითი დემოკრატიის ფუნქციონირების დროს, ძლიერდება ეგრედწოდებული გამმიჯნავი ხაზები და მოსახლეობას არჩევანის

გაკეთების უფრო მეტი საშუალება აქვს და უფრო მეტადაა დარწმუნებული, თუ რომელი პოლიტიკური ჯგუფი დგას მის გემოვნებასთან ძალიან ახლოს.

პარტიები და მთავრობა: მმართველობის თავისებურებები წარმომადგენლობით დემოკრატიებში, ამ სათაურით სტატიას აქვეყნებს პოლიტიკის მკვლევარი ჰანს კემანი, რომელიც მკვეთრ ხაზს ავლებს წარმომადგენლობითობის ხარისხსა და ეკონომიკური განვითარების ან თუნდაც კორუფციის დონესთან. ის ამბობს რომ: “სათანადოდ წარმომადგენლობითი მთავრობა ეკონომიკური ზრდის, პოლიტიკური განვითარებისა და კოლექტიური კეთილდღეობის მთავარი მამოძრავებელი ძალაა. პირიქით კი, ეკონომიკური წარუმატებლობის, ელიტური პრივილეგიებისა და სოციალური უსამართლობის წყაროა“

კვლევის პროცესში, გამოყენებულია საქართველოს საზოგადოებრივ საქმეთა ინსტიტუტის, პოლიტიკის მეცნიერებათა დოქტორის ბაკურ კვაშილავას სადოქტორო ნაშრომი, „კონსტიტუციური წყობისა და საარჩევნო სისტემის გავლენა პოლიტიკური პარტიების განვითარებაზე პოსტსოციალისტური ევროპის დემოკრატიებში“, სადაც ავტორი კარგად აღწერს, პოსტსოციალურ დემოკრატიებში, საარჩევნო სისტემების თავისებურებებსა და პარტიული სისტემების განვითარების ტენდენციებს, სხვადასხვა კოეფიციენტის გამოყენებით.

საქართველოში პროპორციული საარჩევნო სისტემის უპირატესობებზე საუბრობს ყოფილი პოლიტიკოსი და საქართველოს სტრატეგიისა და საერთაშორისო ურთიერთობების კვლევის ფონდის მკვლევარი, გიორგი თარგამაძე. ის ყურადღებას ამახვილებს, რომ პროპორციული სისტემის უნარია, ხელს შეუწყოს მრავალპარტიული, კონკურენტული საარჩევნო გარემოს შექმნას, სადაც კონტინენტური ევროპის მსგავსად, რამდენიმე ძლიერი პარტია იქნება წარმოდგენილი საკანონმდებლო ორგანოებში.

ჯოზეფ ზიმერმანი, თავის ნაშრომში „ალტერნატიული საარჩევნო სისტემები წარმომადგენლობითი დემოკრატიისთვის“ განიხილავს საარჩევნო სისტემების ხასიათს და ამბობს რომ მაჟორიტარული საარჩევნო სისტემისთვის დამახასიათებელია, რომ ის უფრო ხშირად ფავორიტ, დომინანტურ ჯგუფებს განიხილავს მეტი ყურადღებით და

ხშირად ისეთ ჯგუფებს, რომლებიც შეიძლება უმცირესობა იყვნენ, არ აქცევს დიდ ყურადღებას, ამის გამო კი ისინი რჩებიან წარმომადგენლობების გარეშე. ზიმერმანი, მაჟორიტარულ სისტემას მარტივს, „კი“ და „არას“ სისტემას უწოდებს.

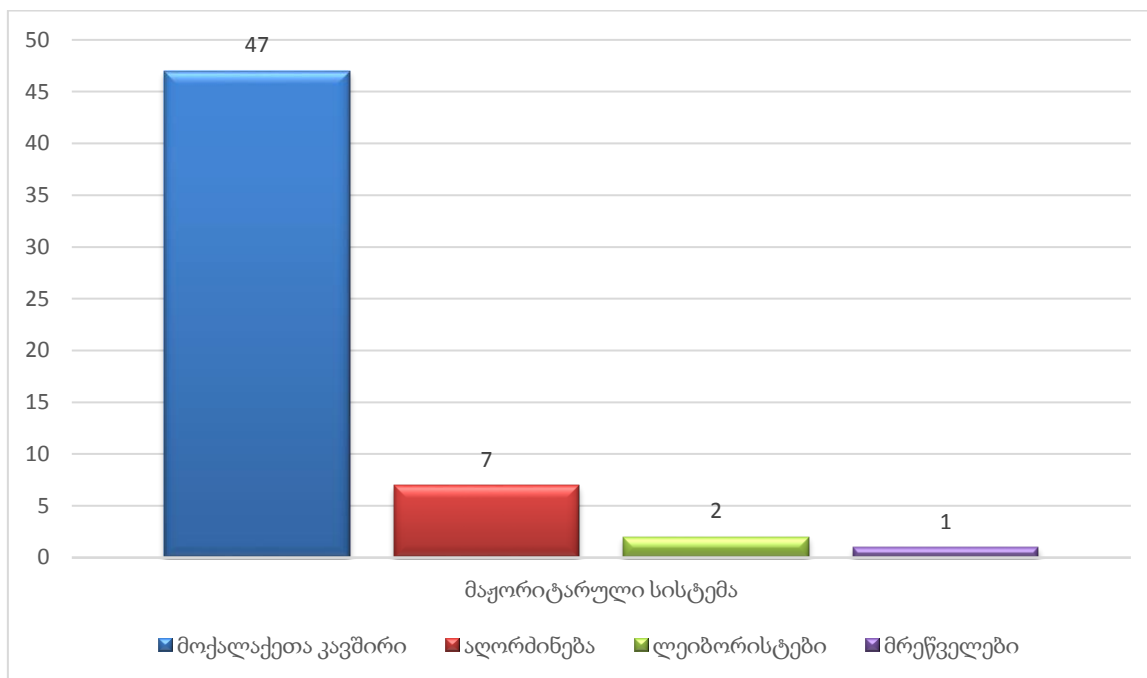
თავი I - პროცენტები და მანდატების რაოდენობა

1.1 საქართველოს მაგალითები – საქართველოში არჩევნების უმეტესობა, შერეული საარჩევნო სისტემით ტარდებოდა, ნაწილი დეპუტატებისა ირჩეოდა პროპორციული, ხოლო ნაწილი მაჟორიტარული წესით. ხშირად საარჩევნო შედეგები, მანდატების უსამართლოდ განაწილების შთაბეჭდილებას ტოვებდა, რაც გამოწვეული იყო იმით, რომ მაგალითად სახელისუფლებო სუბიექტის წარმომადგენლობით ორგანოში მანდატების რაოდენობა, მკვეთრად (10-30%-ით) აღემატებოდა პროპორციულად მიღებული ხმების პროცენტულ რაოდენობას. მაგალითად, რომ განვიხილოთ, 1999 წლის 31 ოქტომბრის საპარლამენტო არჩევნები, როდესაც 235 დეპუტატიდან 150 ირჩეოდა პროპორციული, ხოლო 85 მაჟორიტარული სისტემით, სახელისუფლებო პარტიამ, მოქალაქეთა კავშირმა პროპორციულ ნაწილში მიიღო ხმათა 42.07% რაც 85 მანდატს უდრიდა, ხოლო მაჟორიტარული წესით გაიყვანა 46 დეპუტატი, რის შედეგადაც პარლამენტართა 56 %-ს შეადგენდნენ მოქალაქეთა კავშირის დეპუტატები, რაც პროპორციულად მიღებულ ხმათა რაოდენობას 14%-ით აღემატება.

პარტიის სახელწოდება	ხმათა პროცენტული რაოდენობა	გასანაწილებელი მანდატების რაოდენობა	მიღებული მანდატების რაოდენობა	პროცენტული სხვაობა
მოქალაქეთა კავშირი	42.07%	235 მანდატი	85 პროპორციულად; 46 მაჟორიტარი; ჯამში 131 მანდატი	14 %

1999 წლის 31 ოქტომბრის საპარლამენტო არჩევნები

1999 წლის საპარლამენტო არჩევნებში, სახელისუფლებო პარტიის მიერ მაჟორიტარული ოლქების მოგებათა რაოდენობა, საკმაოდ აჭარბებს მეორე ან მესამე ადგილზე გასული ოპოზიციური პარტიების მიერ მოგებული ოლქების რაოდენობას, რაზეც ქვემოთ მოყვანილი ცხრილიც მეტყველებს.

მაჟორიტარული მანდატების განაწილება 1999 წლის საპარლამენტო არჩევნებში

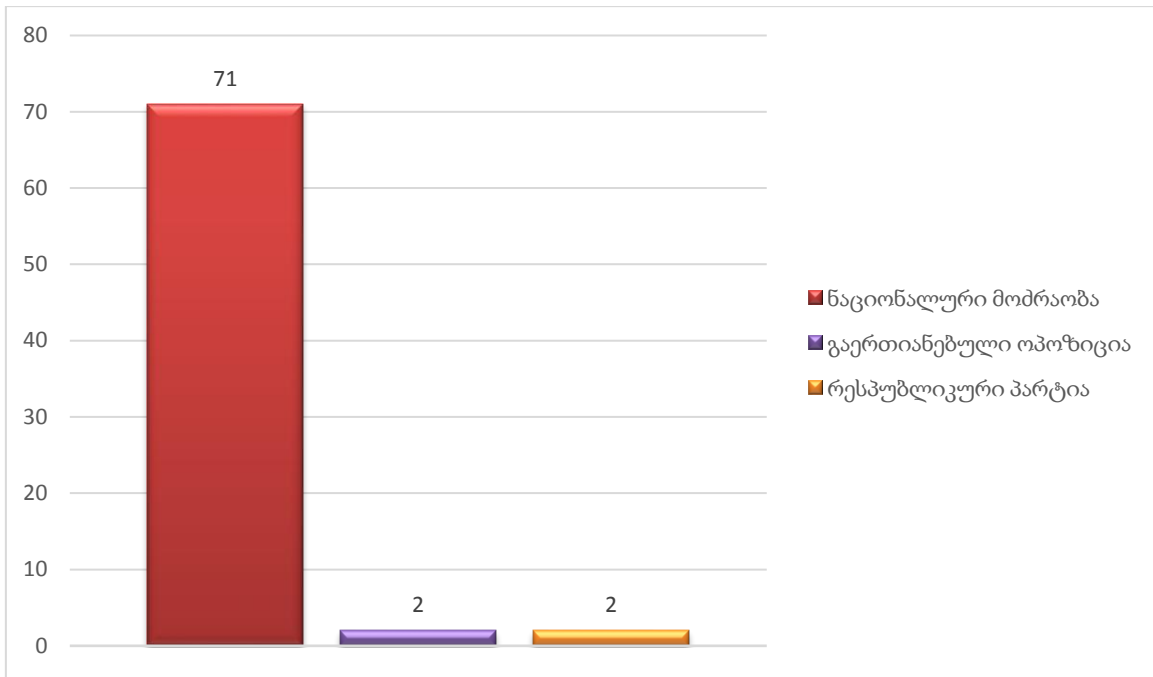
არჩევნებზე მიღებულ ხმებისა და მანდატებს შორის დისბალანსი კიდევ უფრო აშკარად ჩანს 2008 წლის 21 მაისის საპარლამენტო შედეგებში. ამ არჩევნებში, 75 დეპუტატი ირჩეოდა პროპორციული სიით და ერთმანდატიანი მაჟორიტარული ოლქებიდან. „ერთიანმა ნაციონალურმა მოძრაობამ–გამარჯვებული საქართველოსათვის, რომელმაც პროპორციული წესით მიიღო ხმათა 59.18% ანუ 48 მანდატი, მაჟორიტარული არჩევნების წესით გაიყვანა 71 დეპუტატი, ჯამში 119 დეპუტატი, რაც პარლამენტართა 79% შეადგენდა, ხოლო სხვაობა მიღებულ მანდატებსა და ხმათა პროცენტულ რაოდენობას შორის 20% იყო, ამავდროულად კი გაერთიანებულმა ოპოზიციამ, რომელმაც პროპორციულად ხმათა 17.73% და 15

მანდატი მიიღო, ხოლო მაჟორიტარული წესით 2 მანდატი მოიპოვა, პარლამენტართა 11%-ს წარმოადგენდნენ, ანუ მათი წარმომადგენლობითობა 6 %-ით შემცირდა, როცა ხელისუფლების 20% გაიზარდა, ანუ სალდომ 26 % შეადგინა.

პარტიის სახელწოდება	ხმათა პროცენტული რაოდენობა	გასანაწილებელი მანდატების რაოდენობა	მიღებული მანდატების რაოდენობა	პროცენტული სხვაობა
ნაციონალური მოძრაობა	59.18%	150	48 პროპორციული; 71 მაჟორიტარული; სულ 119 მანდატი	20 %
გაერთიანებული ოპოზიცია	17.73%	150	15 პროპორციული 2მაჟორიტარული სულ 17 მანდატი	-6 %

2008 წლის 21 მაისის საპარლამენტო არჩევნები

2008 წლის საპარლამენტო არჩევნებზე, პარტიების მიერ მიღებულ პროცენტებსა და მანდატებს შორის დისბალანსის გამომწვევი მიზეზი იყო ის რომ მაჟორიტარული ოლქების უმეტესობაში, გამარჯვება მოიპოვა მაშინდელმა სახელისუფლებო პარტიამ, ნაციონალურმა მოძრაობამ.

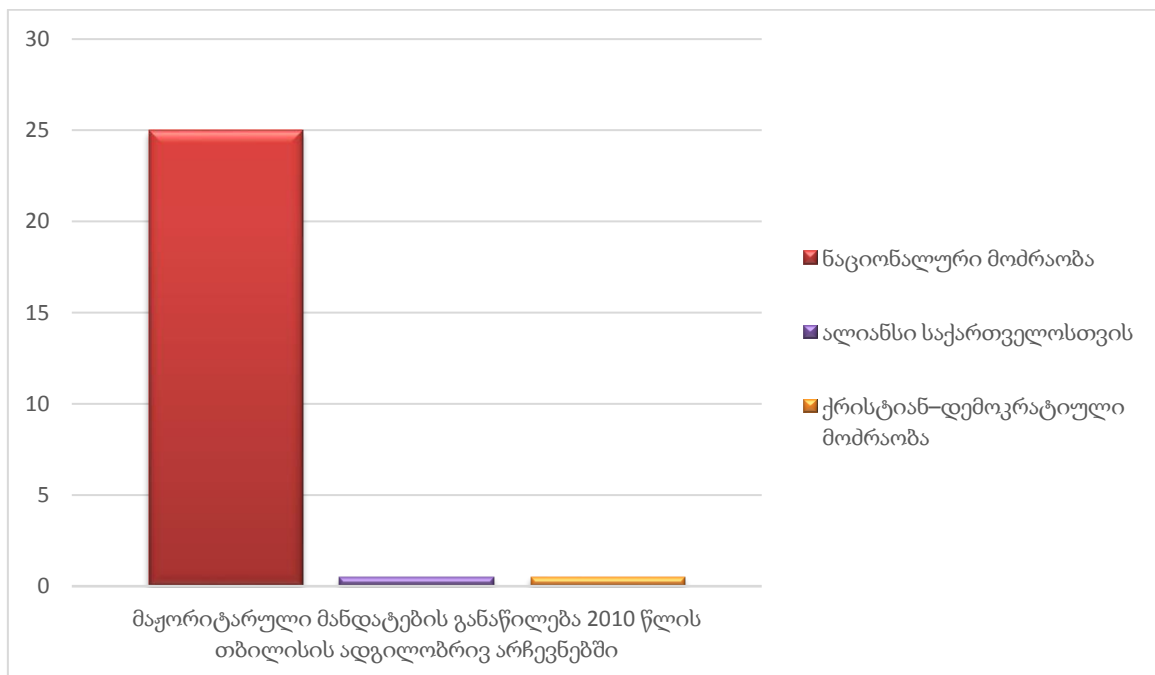
ცხრილი - მაჟორიტარული მანდატების განაწილება 2008 წლის საპარლამენტო არჩევნებში

საპარლამენტო არჩევნებს, მანდატებსა და ხმათა პროცენტულ რაოდენობას შორის დისბალანსით არ ჩამოუვარდება და პირიქით აღემატება ადგილობრივი თვითმმართველობის არჩევნები. მაგალითად 2010 წლის 30 მაისს თბილისის საკრებულოს არჩევნებზე 25 წევრის არჩევა მოხდა მაჟორიტარული და 25 წევრის პროპორციული პრინციპით, ერთიანმა ნაციონალურმა მოძრაობამ მიიღო 52.5 %, თუმცა საკრებულოს 50 დეპუტატიდან, 39-ის გაყვანა მოახერხა, მაჟორიტარული სისტემის ხარჯზე, რაც დეპუტატების 78%-ს შეადგენს, ხოლო პროცენტულად მეორე ადგილზე გასულ პოლიტიკურ გაერთიანება: “გიორგი თარგამაძე, ინგა გრიგოლია – ქრისტიან-დემოკრატიული გაერთიანებას”, რომელმაც პროპორციულ არჩევნებში ხმათა 11,94% მიიღო, გაიყვანა 3 დეპუტატი, რაც საკრებულოს წევრების 6%-ია, ანუ ნაციონალური მოძრაობის დეპუტატების რაოდენობა, მიღებული ხმების პროცენტულ რაოდენობას 32%-ით აღემატება.

პარტიის სახელწოდება	ხმათა პროცენტული რაოდენობა	გასანაწილებელი მანდატების რაოდენობა	მიღებული მანდატების რაოდენობა	პროცენტული სხვაობა
ნაციონალური მოდრაობა	52,5%	50	39	32 %
ქრისტიან- დემოკრატები	11,94%	50	3	-6%

ცხრილი # 3. 2010 წლის 30 მაისს თბილისის საკრებულოს არჩევნები

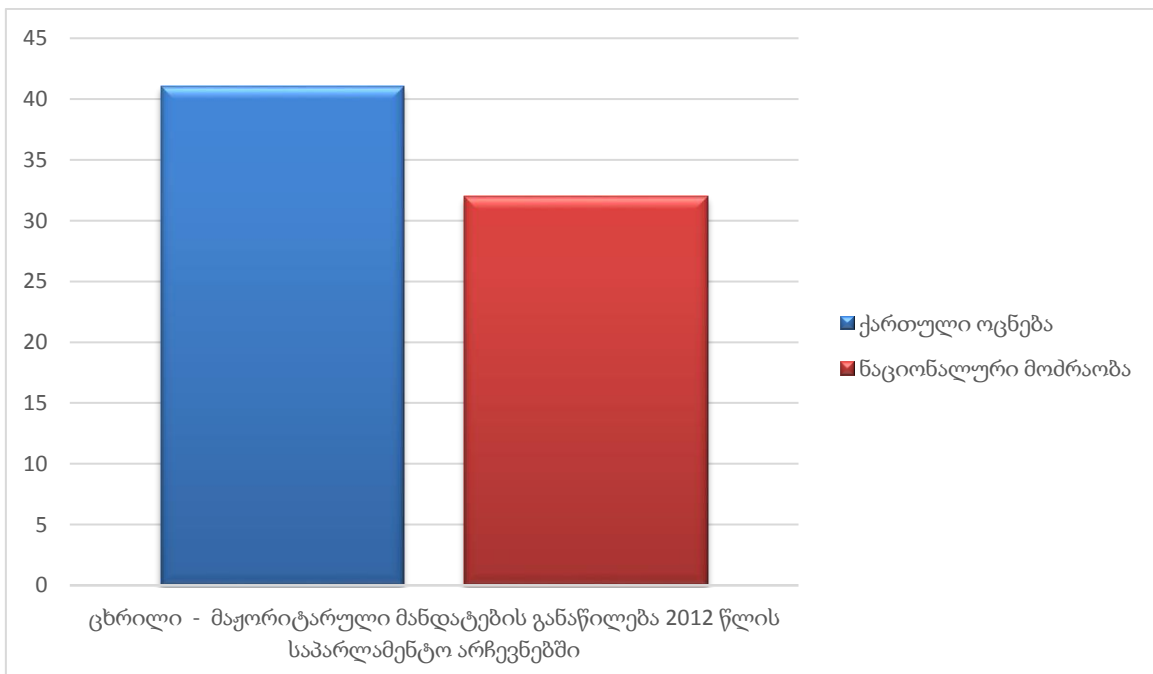
2010 წლის ადგილობრივი თვითმმართველობის არჩევნებზე, თბილისში, სრული უმრავლესობა 25 მაჟორიტარული ოლქისა, მოიპოვა ნაციონალურმა მოძრაობამ, ხოლო 32%-იან დისბალანსში, ამ წესით მოპოვებული მანდატების წილი, კარგად ჩანს ქვემოთ მოყვანილ ცხრილში.

2012 წლის საპარლამენტო არჩევნებზე, როდესაც საქართველოს ისტორიაში პირველად, ხელისუფლება შეიცვალა არჩევნების გზით, გაიმარჯვა ოპოზიციურმა პარტიამ, თუმცა ეს არჩევნები ერთგავარად რევოლუციური ხასიათის იყო.

შედეგად, ქართულმა ოცნებამ მოიპოვა ხმათა 54,9% და საერთო ჯამში მოიპოვა 85 სადეპუტატო მანდატი. ნაციონალურმა მოძრაობამ კი 40,4% და 65 სადეპუტატო მანდატი. ჩამოყალიბდა შემდეგი სურათი, რომ ქართულმა ოცნებამ რომელმაც პროპორციული ხმების 54.9% მოიპოვა, დააკომპლექტა წარმომადგენლობითი ორგანოს 57%-მდე, ანუ სხვაობამ მხოლოდ 2% შეადგინა და ასევე ნაციონალურმა მოძრაობა, რომელმაც მოიპოვა 40.4% დააკომპლექტა წარმომადგენლობითი ორგანოს 43% და სხვაობამ ამ შემთხვევაშიც მინიმალური, 3% შეადგინა.

რა გახდა იმის მიზეზი, რომ სხვა არჩევნებისგან განსხვავებით, რომელიც ჩატარდა შერეული საარჩევნო სისტემით, ამ შემთხვევაში მიღებულ მანდატებსა და პროცენტებს შორის სხვაობა, მინიმალურ დონეზე იყო. ამის მიზეზი შეიძლება ვეძებოთ იმაში, რომ 2012 წლის არჩევნებზე, მაღალი იყო სახელისუფლებო გუნდის მიმართ ნეგატივი და შედეგად ბევრ ოლქში, ხელისუფლების მხრიდან ადმინისტრაციული რესურსისა და სხვა ბერკეტების გამოყენებამაც, ვერ შეძლო სხვა რეალობა დამდგარიყო, შედეგად კი ოპოზიციურმა პოლიტიკურმა სუბექტმა, კოალიცია ქართული ოცნების სახით, მოახერხა რომ ხელისუფლებაზე მეტი საარჩევნო ოლქში მოეგოთ მისგან წარდგენილ კანდიდატებს და თითქმის თანაბრად გაეყოთ მაჟორიტარული ოლქები.

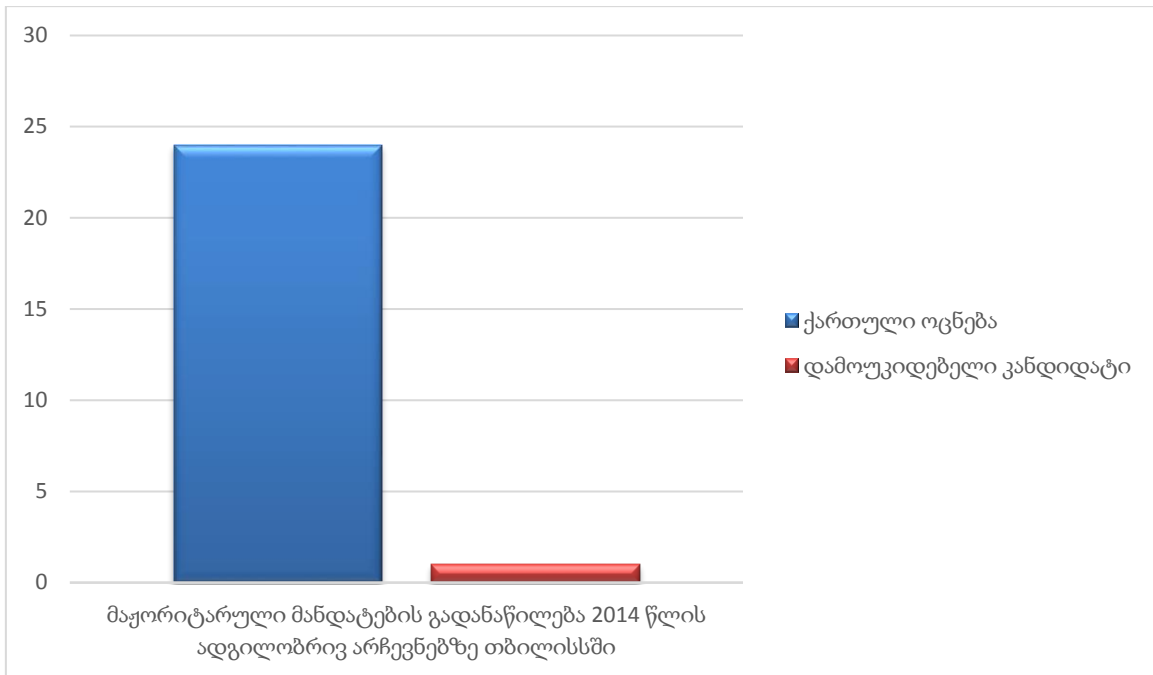

2014 წლის 15 ივნისის ადგილობრივი თვითმმართველობის არჩევნებზე, თბილისის მასშტაბით კოალიცია „ქართულმა ოცნებამ“ აიღო ხმათა 47%, ხოლო 50 დეპუტატიან საკრებულოში, სადაც 25-25 ადგილი ნაწილდებოდა პროპორციული და მაჟორიტარული წესით, მოიპოვა 37 მანდატი, დეპუტატების 74%-ს შეადგენს, ანუ შედეგად პოლიტიკური პარტიის მიერ წარმომადგენლობით ორგანოში გაყვანილი წევრების რაოდენობა 27%-ით აღემატებოდა მის მიერ მიღებულ ხმათა რაოდენობას.

პარტიის სახელწოდება	ხმათა პროცენტული რაოდენობა	გასანაწილებელი მანდატების რაოდენობა	მიღებული მანდატების რაოდენობა	პროცენტული სხვაობა
კოალიცია „ქართული ოცნება“	47%	50	37 მანდატი	27%

ცხრილი #4. 2014 წლის 15 ივნისის ადგილობრივი თვითმმართველობის არჩევნები

2014 წლის ადგილობრივი თვითმმართველობის არჩევნებშიც, თბილისის მაგალითზეც კარგად დავინახავთ, რომ დისბალანსის მიზეზი იყო ის რომ მაჟორიტარული ოლქების უმეტესობა, 25-დან 24 ოლქი მოიგო სახელისუფლებო პოლიტიკურმა სუბიექტმა, ხოლო ერთი ოლქი მოიგო, დამოუკიდებელმა კანდიდატმა, ალექსანდრე ელისაშვილმა.

1995 წლის საპრლამენტო არჩევნებზე, რომელიც გამოირჩეოდა, ე.წ. დაკარგული ხმების მაღალი პროცენტობით, როდესაც ბარიერს მიღმა დარჩენილი პარტიების მიერ მიღებულმა ხმებმა ჯამში 60%-ს გადააჭარბა. ამ არჩევნებში, პოლიტიკურმა გაერთიანებამ, მოქალაქეთა კავშირმა ხმათა მხოლოდ 23,71% მიიღო, ხოლო ეროვნულ დემოკრატიულმა პარტიამ 7.95%. სულ ჯამში პარლამენტში შევიდა 3 პოლიტიკური სუბიექტი. ზემოთ არნიშნული ე.წ. დაკარგული ხმების მეშვეობით, მოქალაქეთა კავშირმა, მოიპოვა პროპორციული სისტემით 90 სადეპუტატო მანდატი, ხოლო მაჟორიტარული წესით, 17 მანდატი, რაც ჯამში 107 მანდატია. ამის შედეგად, მოქალაქეთა კავშირმა 23.71%-იანი მხარდაჭერით დააკომპლექტა პარლამენტის შემადგენლობის 46%, ხოლო მიღებულ პროცენტებსა და მანდატებს შორის სხვაობამ შეადგინა 22%. ეროვნულ-დემოკრატიულმა პარტიამ, რომელმაც მიიღო ხმათა 8%-მდე, დააკომპლექტა წარმომადგენლობითო ორგანოს, 14%, 34 დეპუტატით.

პარტიის სახელწოდება	ხმათა პროცენტული რაოდენობა	გასანაწილებელი მანდატების რაოდენობა	მიღებული მანდატების რაოდენობა	პროცენტული სხვაობა
მოქალაქეთა კავშირი	23,71%	235	107	22%
ეროვნულ დემოკრატიული პარტია	7,95%	235	34	6%

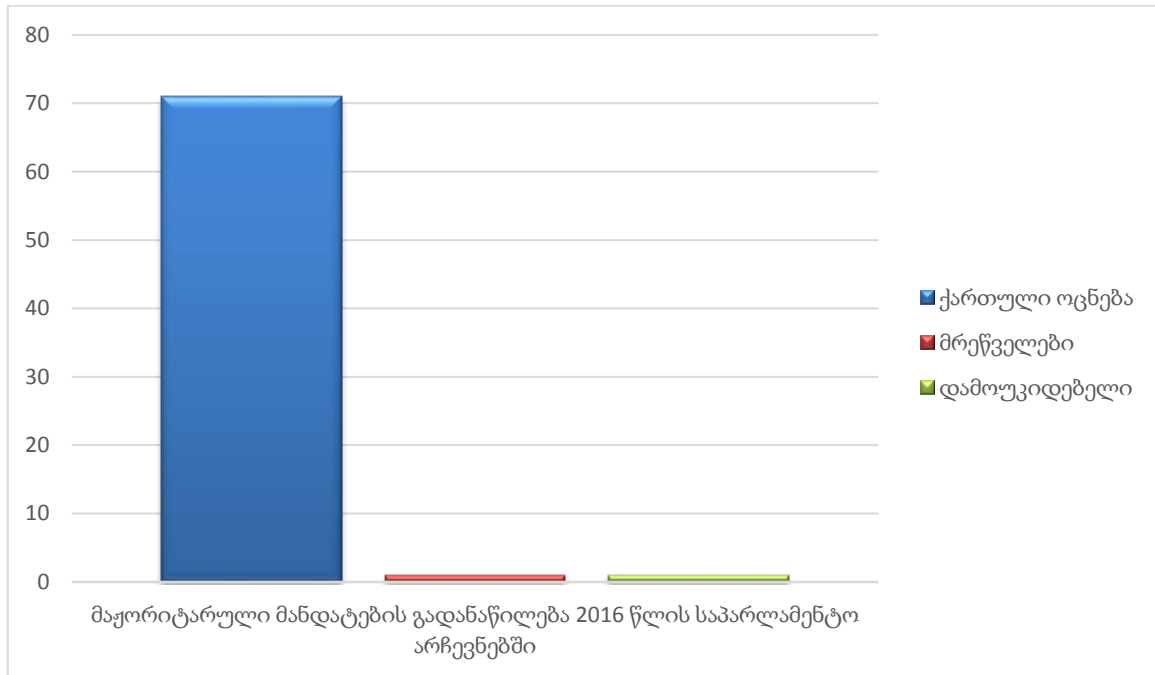
1995 წლის საქართველოს პარლამენტის არჩევნები

2016 წლის საპარლამენტო არჩევნები, მსგავსად სხვა არჩევნებისა, მიღებული პროცენტებისა და მანდატების დისბალანსით გამოირჩეოდა. მმართველმა გუნდმა, ქართულმა ოცნებამ მიიღო ხმათა 48,68% , ხოლო დააკომპლექტა 116 დეპუტატი, რაც საერთო წარმომადგენლობის 77%-ია, ანუ 28%-ით მეტი, ვიდრე მის მიერ მიღებული ხმათა პროცენტული რაოდენობაა. ნაციონალურმა მოძრაობამ კი, რომელმაც მიიღო 27.11%, მოიპოვა 27 მანდატი, რაც წარმომადგენლობითი ორგანოს 18%-ია, შედეგად კი მან მოიპოვა, მიღებულ ხმათა პროცენტულ რაოდენობაზე 9%-ით ნაკლები სადეპუტატო მანდატი.

პარტიის სახელწოდება	ხმათა პროცენტული რაოდენობა	გასანაწილებელი მანდატების რაოდენობა	მიღებული მანდატების რაოდენობა	პროცენტული სხვაობა
ქართული ოცნება	48,68%	150	116	28%
ეროვნულ დემოკრატიული პარტია	27,11%	150	27	-9%

2016 წლის საქართველოს პარლამენტის არჩევნები

2016 წლის არჩევნებში, დისბალანსის მთავარი გამომწვევი მიზეზი იყო ორი რა, ერთი ის რომ ე.წ. გადაუნაწილებელი პროცენტები იყო საკმაოდ მაღალი, 20% და მეორე ის რომ სახელისუფლებო გუნდმა მოიპოვა 73_დან 71 მანდატი, რამაც შესაბამისად გაზარდა მათი წარმომადგენლობითობა საქართველოს პარლამენტში.

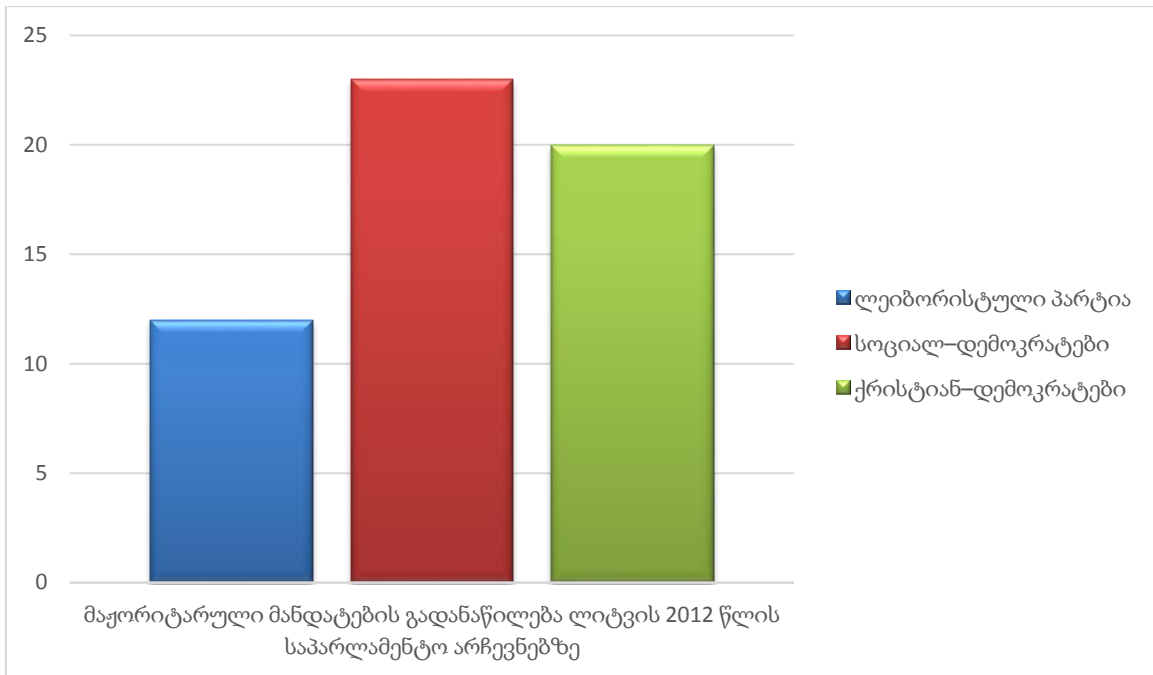
1.2 ლიტვის მაგალითები _საქართველოს მსგავსად,შერეული საარჩევნო სისტემა აქვს ლიტვას,რომელიც ასევე იყო საბჭოთა კავშირის შემადგენლობაში,დღეს კი ევროკავშირისა და ჩრდილო ატლანტიკური ორგანიზაციის (NATO) წევრია. ლიტვის ერთპალატიანი,141 დეპუტატისგან შემდგარი პარლამენტი,სეიმი კომპლექტდება 71 ერთმანდატიანი ოლქებიდან არჩეული მაჟორიტარებით და 70 პროპორციული სიით. აღსანიშნავია რომ ლიტვის ერთმანდატიანი ოლქების ამომრჩევლებს შორის სხვაობა,ადრე 20% იყო,ხოლო ახლა უკვე 10%-მდეა შემცირებული,რაც საერთაშორისო სტანდარტებს შეესაბამება,ხოლო საქართველოში ზოგიერთი ერთმანდატიანი ოლქის ამომრჩეველთა რაოდენობა,33_ჯერ ნაკლებია სხვა ერთმანდატიან ოლქზე,რაც შედეგად მცირერიცხოვანი ოლქის ამომრჩევლის ხმას 33_ჯერ „ამბიმებს“, მრავალრიცხოვანი ოლქის ამომრჩეველთან შედარებით.

2012 წლის ლიტვის საპარლამენტო არჩევნებში ყველაზე მეტი, 38 მანდატი მოიპოვა ლიტვის სოციალ-დემოკრატიულმა პარტიამ (LSDP), რომელმაც მიიღო ხმათა 18,4%. 38 მანდატიდან 15 მანდატი მოპოვა პროპორციული, ხოლო დანარჩენი 23 მაჟორიტარული პრინციპით. რომ დავამუშაოთ ეს მონაცემები ვნახავთ რომ 18,4%-ს მქონე პარტიამ დააკომპლექტა სეიმის შემადგენლობის 27%, ანუ ლიტვის შემთხვევაში, მიღებული მანდატები 9%-ით აღემატება პროცენტულად მიღებულ ხმათა რაოდენობას.

პარტიის სახელწოდება	ხმათა პროცენტული რაოდენობა	გასანაწილებელი მანდატების რაოდენობა	მიღებული მანდატების რაოდენობა	პროცენტული სხვაობა
სოციალ დემოკრატიული პარტია (LSDP)	18,4%	141	38 მანდატი	9%

2012 წლის ლიტვის საპარლამენტო არჩევნები

ლიტვის 2012 წლის საპარლამენტო არჩევნებში, სოციალ-დემოკრატიულმა პარტიამ, მოიპოვა 23 მაჟორიტარული მანდატი, 71-დან, ხოლო მაგალითად ქრისტიან-დემოკრატებმა 20 მაჟორიტარული მანდატი. ამ არჩევნების მაგალითზეც, მირებულ მანდატებსა და პროცენტებს შორის საშუალო, 9%-იანი სხვაობა, იმან განაპირობა, რომ მაჟორიტარული მანდატები, გადანაწილდა სხვადასხვა პოლიტიკურ სუბიექტზე და არ მოხდა მისი მხოლოდ ერთი პოლიტიკური სუბიექტის ფარგლებში კონცენტრაცია. აღსანიშნავია, რომ ლიტვის ლეიბორისტულმა პარტიამ, რომელმაც პირველი ადგილი დაიკავა პროცენტული რაოდენობით, მაჟორიტართა რაოდენობით დაიკავა მესამე ადგილი.

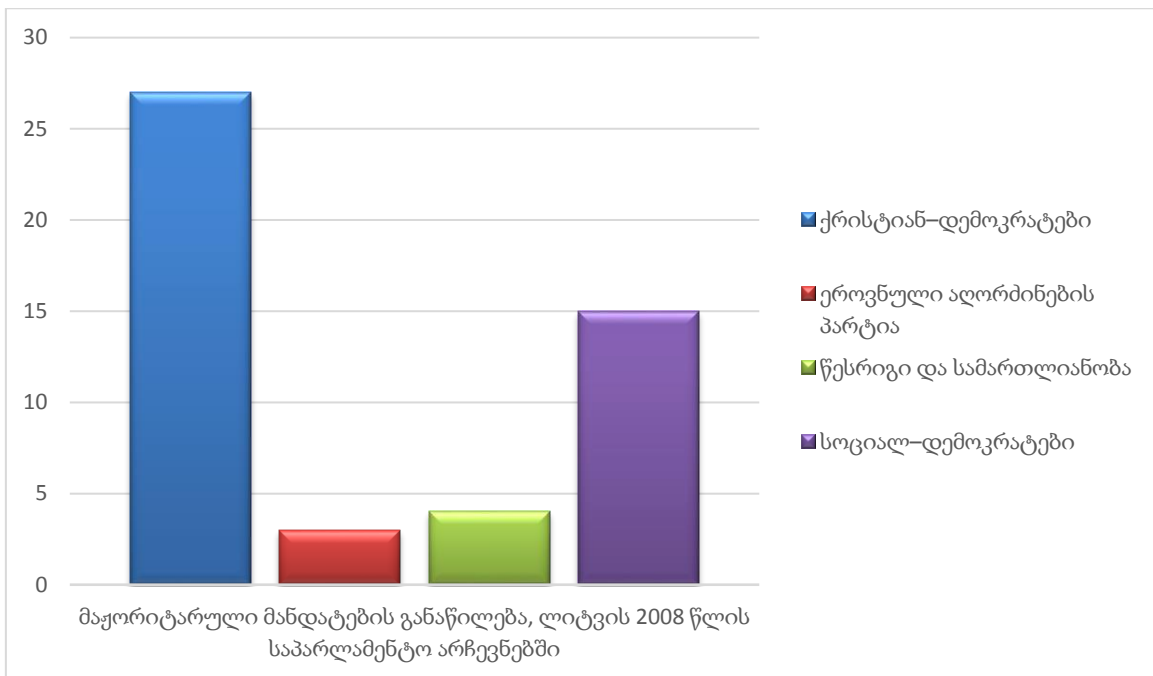

ლიტვის 2008 წლის საპარლამენტო არჩევნებში, სადაც ასევე 141 მანდატი ნაწილდებოდა, გაიმარჯვეს ლიტვის ქრისტიან-დემოკრატებმა (Homeland union – Lithuanian Christian Democrats), რომლებმაც 19.72%-იანი მხარდაჭერა მიიღეს და პროპორციული სიით გაიყვანეს 18 დეპუტატი, ხოლო მაჟორიტარული პრინციპით 27 დეპუტატი, ანუ ჯამში, მათ სეიმში დაიკავეს 45 ადგილი. მონაცემების პროცენტული დამუშავების შედეგად ვნახავთ, რომ ქრისტიან-დემოკრატებმა სეიმის დეპუტატების 32% დააკომპლექტეს, რაც 12%-ით აღემატებოდა მათ მიერ მიღებულ ხმათა პროცენტულ რაოდენობას.

პარტიის სახელწოდება	ხმათა პროცენტული რაოდენობა	გასანაწილებელი მანდატების რაოდენობა	მიღებული მანდატების რაოდენობა	პროცენტული სხვაობა
Homeland union – Lithuanian Christian Democrats))	19.72%	141	45 მანდატი	12%

ლიტვის 2008 წლის საპარლამენტო არჩევნები

2008 წლის ლიტვის საპარლამენტო არჩევნების მაგალითზე ნათლად დავინახავთ, რომ მაჟორიტარული სისტემის გამო, პარტია რომელიც პროპორციულად იკავებს მეოთხე ადგილს, საბოლოოდ მანდატებით იკავებს მეორე ადგილს. მაგალითად სოციალ დემოკრატიულმა პარტიამ, რომელმაც მოიპოვა ხმათა 11%, თუმცა მოიგო 15 მაჟორიტარული ოლქი, დააკომპლექტა 25 დეპუტატის წარმომადგენლობა, ანუ 18%, შვიდი პროცენტით მეტი, ვიდრე მის მიერ მიღებული ხმათა რაოდენობაა, თუმცა ლიტვის ამ არჩევნების შემთხვევაშიც, წარმომადგენლობითობის პრინციპი საშუალოზე კარგადაა დაცული, რაც ასევე უკავშირდება იმას, რომ მაჟორიტარული მანდატები, სხვადასხვა პოლიტიკურმა სუბიექტმა გაინაწილა.

1.3 - უკრაინის არჩევნები

უკრაინის საარჩევნო სისტემის ცვლილებას, დიდი დაპირისპირება მოჰყვა, თუმცა 2012 წლის არჩევნები მაინც შერეული საარჩევნო სისტემით ჩატარდა და 450 დეპუტატისგან შემდგარი რადას ნახევარი პროპორციული სიებით, ხოლო მეორე ნახევარი მაჟორიტარი

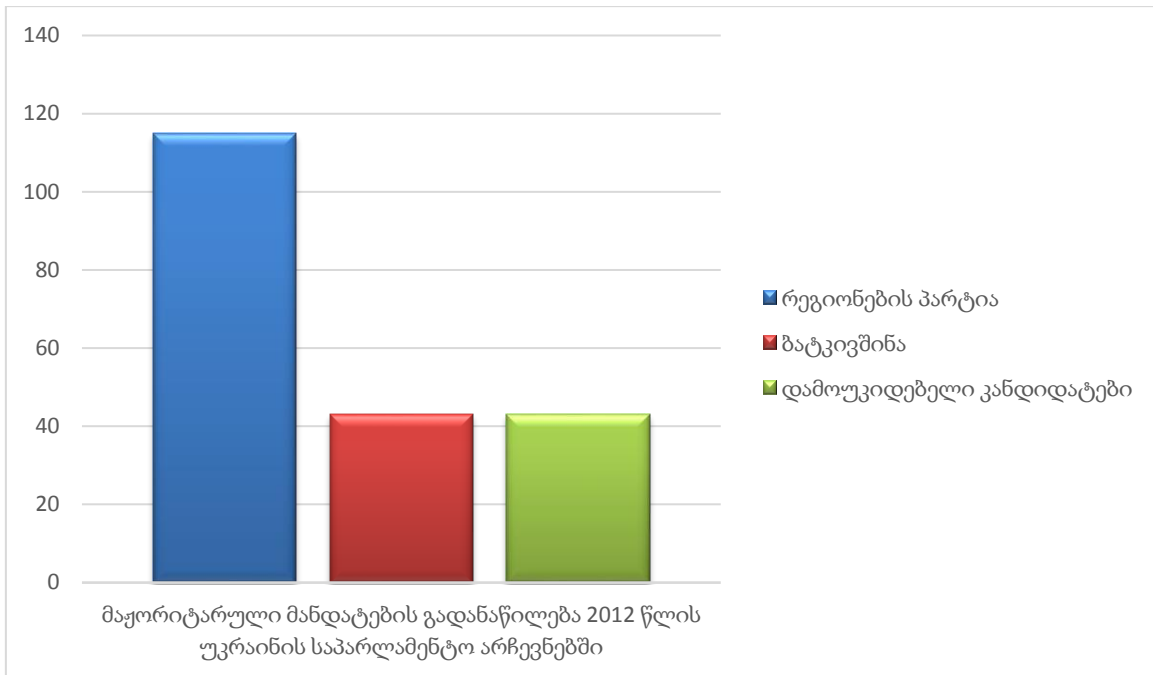
დეპუტატებით დაკომპლექტდა. ამ არჩევნებში გამარჯვება მოიპოვა ვიქტორ იანუკოვიჩის რეგიონების პარტიამ. მიუხედავად იმისა რომ რეგიონების პარტიამ არჩევნებში სულ რაღაც 5%-ით მეტი ხმა. 30.22% მოაგროვა, ვიდრე მეორე ადგილოსანმა ბატკივშინამ, 25,37%, საბოლოოდ რეგიონების პარტიამ 188 სადეპუტატო მანდატი მოიპოვა, მაჟორიტარული ოლქების უმრავლესობის მოგების ხარჯზე, ხოლო იულია იმოშენკოს ბატკივშინამ 104 მანდატი.

2012 წლის უკრაინის საპარლამენტო არჩევნების გამარჯვებულმა, რეგიონების პარტიამ მიიღო ხმათა 30% და საპარლამენტო წარმომადგენლობის 42%, 188 დეპუტატის სახით, ანუ 12%-ით მეტი, ვიდრე მის მიერ მიღებული ხმათა პროცენტული რაოდენობაა. მეორე ადგილზე გასულმა ბატკივშინამ, რომელიც 5%-ით ჩამორჩა პირველ ადგილოსან პარტიას, მიიღო საპარლამენტო წარმომადგენლობის 23%, რაც 2%-ით ნაკლებია, მის მიერ მიღებულ ხმათა რაოდენობაზე.

პარტიის სახელწოდება	ხმათა პროცენტული რაოდენობა	გასანაწილებელი მანდატების რაოდენობა	მიღებული მანდატების რაოდენობა	პროცენტული სხვაობა
რეგიონების პარტია	30,22%	450	188	12%
ბატკივშინა	25,37%	450	104	-2%

2012 წლის უკრაინის საპარლამენტო არჩევნები

სხვაობა რომ უფრო მაღალი პროცენტებით არაა გამოხატული, ამის მიზეზი ისიცაა რომ ოპოზიციამ და დამოუკიდებელმა კანდიდატებმა მოახერხეს ჯამში 110 მაჟორიტარული ოლქის მოგება, ანუ თითქმის ნახევარი.

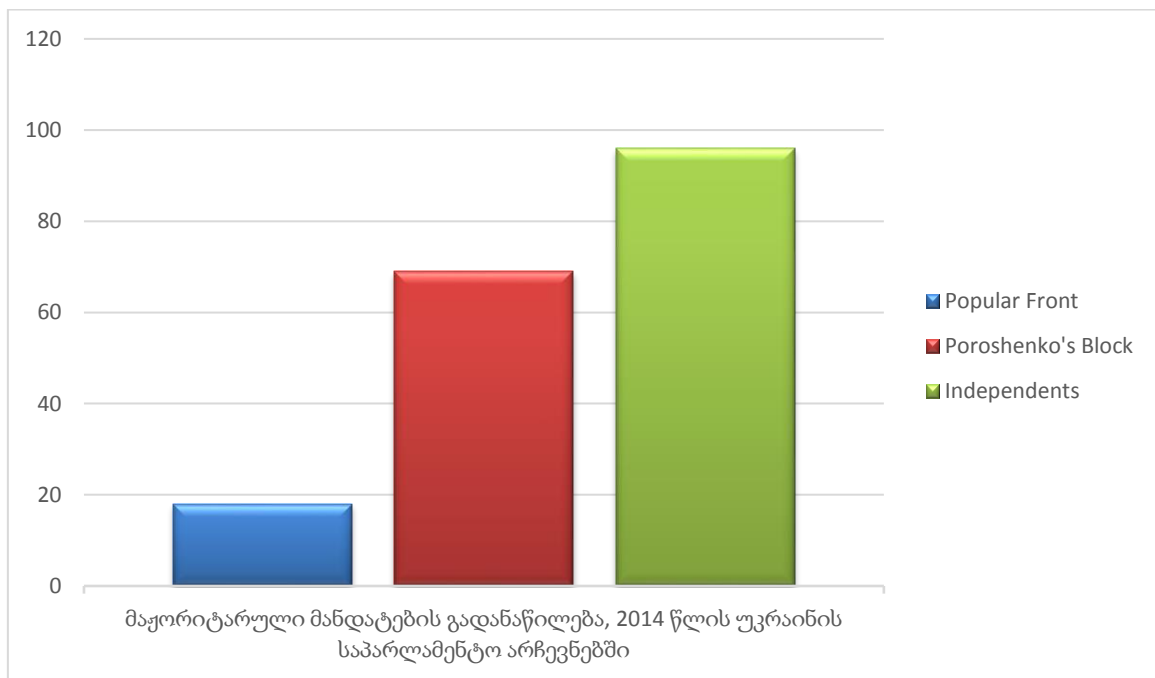

უკრაინაში, ცნობილი მოვლენების შემდეგ დაინიშნა 2014 წელს რიგგარეშე არჩევნები და ძალიან საინტერესო ფაქტი დაფიქსირდა. პეტრო პოროშენკოს ბლოკმა, რომელმაც მოიპოვა ხმათა 21.8% და გავიდა მეორე ადგილზე, მაჟორიტარული სისტემის მეშვეობით, საბოლოო ჯამში დაიკავა 132 სადეპუტატო მანდატი, რაც 50 მანდატით მეტია, პროპორციული სისტემით პირველ ადგილზე გასულ Popular Front-ის მიერ მიღებულ მანდატებზე, ანუ მან მოიპოვა 29%-იანი წარმომადგენლობითობა, 7%-ით მეტი, მის მიერ მიღებულ ხმათა პროცენტულ რაოდენობაზე. Popular Front-მა, 82 დეპუტატით, დააკომპლექტა პარლამენტის 18%, ანუ 4%-ით ნაკლები, ვიდრე მის მიერ მიღებული პროცენტები იყო.

პარტიის სახელწოდება	ხმათა პროცენტული რაოდენობა	გასანაწილებელი მანდატების რაოდენობა	მიღებული მანდატების რაოდენობა	პროცენტული სხვაობა
Poroshenko's Block	21.8%	450	132	7%
Popular Front	22,1%	450	82	-4%

2014 წლის უკრაინის საპარლამენტო არჩევნები

უკრაინის 2014 წლის არჩევნების მაგალითზეც კარგად ჩანს, რომ მიღებული სხვაობის საშუალოზე დაბალი სიდიდე, განაპირობა იმან, რომ მაჟორიტარული ოლქების საკმაოდ დიდი წილი, მოიგეს ოპოზიციისა და დამოუკიდებელმა კანდიდატებმა, წინააღმდეგ შემთხვევაში სხვაობა უფრო მაღალი იქნებოდა.

1.4. - რუსეთის არჩევნები

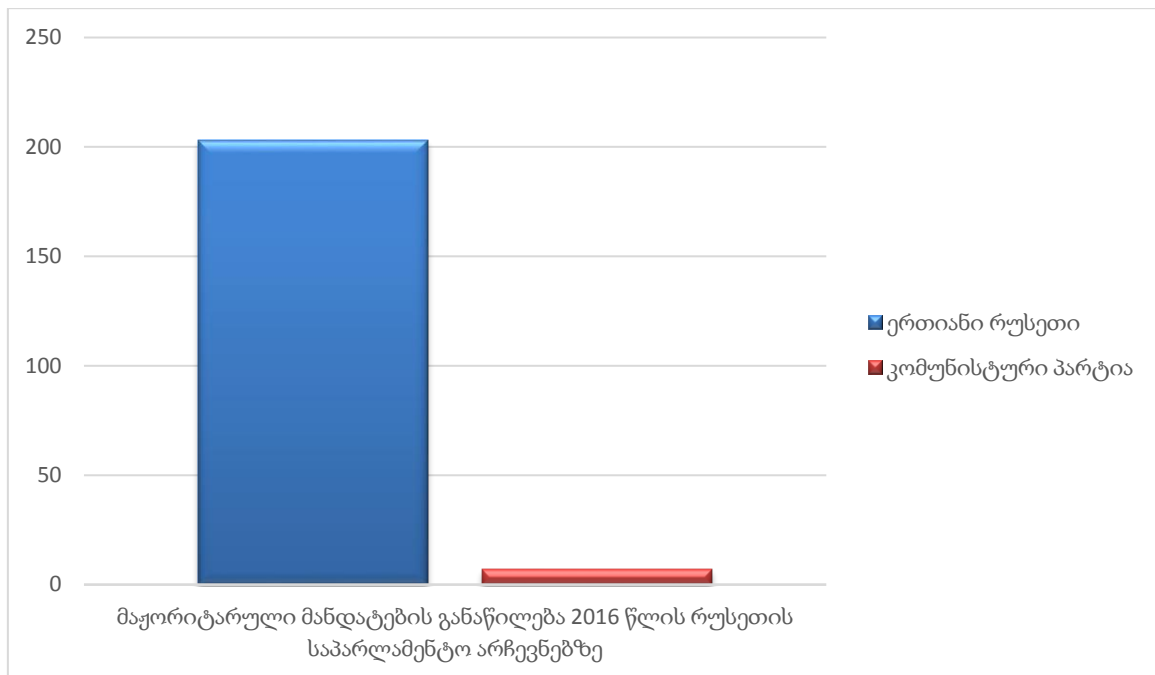
განვიხილოთ, რუსეთის 2016 წლის საპარლამენტო არჩევნები, რომელიც ჩატარდა შერეული საარჩევნო სისტემით და 450 დეპუტატის დეპუტატები დააკომპლექტდა თანაბრად გაყოფილი პროპორციულად და მაჟორიტარულად არჩეული დეპუტატებით, 5%-იანი საარჩევნო ბარიერის პირობებში. საპარლამენტო მანდატი, პროპორციული სისტემით, მოიპოვა მხოლოდ ოთხმა პოლიტიკურმა სუბიექტმა და თითო-თითო მანდატი სამმა პოლიტიკურმა სუბიექტმა, მაჟორიტარული წესით.

რუსეთის მმართველმა პარტიამ, „ერთიანმა რუსეთმა“, მოიპოვა ხმათა 54,2%, ხოლო საბოლოო ჯამში 343 საპარლამენტო მანდატი, საკანონმდებლო წარმომადგენლობის 76%, ანუ სხვაობა მიღებულ ხმებსა და მანდატებს შორის 22%. კომუნისტურმა პარტიამ, რომელიც მეორე ადგილზე გავიდა, მიიღო 13,34% და 42 მანდატი, საპარლამენტო წარმომადგენლობის 9%, სხვაობამ კი -4% შეადგინა.

პარტიის სახელწოდება	ხმათა პროცენტული რაოდენობა	გასანაწილებელი მანდატების რაოდენობა	მიღებული მანდატების რაოდენობა	პროცენტული სხვაობა
ერთიანი რუსეთი	54,2%	450	343	22%
კომუნისტური პარტია	25,37%	450	42	-4%

2016 წლის რუსეთის საპარლამენტო არჩევნები

2016 წელს, რუსეთის საპარლამენტო არჩევნებზეც, დისბალანსის გამომწვევი მიზეზი იყო, მაჟორიტარული მანდატების განაწილება, რომელის 90%-ზე მეტიც მოიპოვა მმართველმა პარტიამ, 225 მაჟორიტარი დეპუტატიდან , 203 დეპუტატი.

საქართველოს, ლიტვის, უკრაინისა და რუსეთის საარჩევნო სისტემების შედარებითი ანალიზი საქართველოს, უკრაინისა და რუსეთის ლიტვის არჩევნების განხილული მაგალითები აჩვენებს, რომ სახელისუფლებო ან დომინანტური პარტია, რომელიც ადმინისტრაციული, ფინანსური და სხვა რესურსების მეტად გამოყენების უპირატესობით სარგებლობს ხოლმე, ზოგჯერ ოფიციალურად, ზოგჯერ კი არაოფიციალურად, ვინაიდან მაგალითად სახელმწიფო ბიუჯეტიდან გაკეთებული პროექტი კონკრეტული პოლიტიკური პარტიის დამსახურებად ასოცირდება მოქალაქეებში, შერეული საარჩევნო სისტემის ფარგლებში ახერხებს, მაჟორიტარი დეპუტატების ხარჯზე პარლამენტსა თუ ადგილობრივი თვითმმართველობების წარმომადგენლობით ორგანოებში მოიპოვოს იმაზე მეტი სადეპუტატო მანდატი ვიდრე მის მიერ მოპოვებული

ხმათა პროცენტული რაოდენობაა. ამაზე საუბრობს,სოციალურ მეცნიერებათა დოქტორი,გიორგი თარგამაძე,რომელიც აღნიშნავს რომ: „საპარლამენტო არჩევნების დროს,პოლიტიკური სუბიექტების მიერ მიღებული პროცენტული მაჩვენებელი,ხშირ შემთხვევაში მკვეთრად განსხვავდება წარმომადგენლობის იმ ხარისხისაგან,რითაც ესა თუ ის პარტია,განსაკუთრებით მმართველი პარტია არის ხოლმე წარმოდგენილი პარლამენტში ან საკრებულოში.“ ამ შემთხვევაში,კარგად ჩანს მაჟორიტარული სისტემის ის ნაკლოვანება,რასაც „დაკარგულ ხმებს“ უწოდებენ ხოლმე,ვინაიდან ადგილობრივ თუ რეგიონალურ საკანონმდებლო ორგანოებში 27%-იანი ან 31%-იანი სხვაობით არჩეული დეპუტატები,შეგვიძლია ჩავთვალოთ რომ არ ვიცთ ვისი წარმომადგენლები არიან.ამას ემატება ისიც რომ საქართველოში მოქმედი კანონმდებლობით,მაჟორიტარ დეპუტატად შეიძლება აირჩეს კანდიდატი,რომელსაც 30%იანი მხარდაჭერა აქვს,ხოლო მის მოწინააღმდეგეებს მასზე ნაკლები ,ხოლო ლიტვის კანონმდებლობის მიხედვით მაჟორიტარ დეპუტატად შეიძლება აირჩეს 40%-იანი მხარდაჭერის მქონე კანდიდატი. ამით ჩვენ შეგვიძლია ის თეზისიც გავაქარწყლოთ,რომელიც გულისხმობს რომ მაჟორიტარები კარგად უზრუნველყოფენ იყვნენ კონკრეტული რეგიონის სრულფასოვანი წარმომადგენელი და ინტერესის დამცველი,წარმომადგენლობით ორგანოში,რადგან ითვლება რომ მათ აქვთ მჭიდრო კავშირი ამ რეგიონის ამომრჩევლებთან. ვინაიდან საქართველოში 30,ხოლო ლიტვაში 40%-იც საკმარისია მაჟორიტარად ასარჩევად,ეს ქმნის აბსოლუტურად შესაძლებელს,რომ მაგალითად X რეგიონის 30-40% ამომრჩევლების მიერ მხარდაჭერილი კანდიდატი წარმომადგენდეს ამ რეგიონის ამომრჩევლების 100% _ს,რაც ლოგიკური ეჭვის საფუძველს იძლევა,რომ ეს კანდიდატი არც თუ ისე მაღალი ლეგიტიმურობის მქონე იქნება,ხოლო დეპუტატის არალეგიტიმურობა,მთლიანად წარმომადგენლობითი ორგანოს დელეგატიმაციას იწვევს. აღწერილ ფაქტორებთან დაკავშირებული რისკები თითქმის იდენტურია როგორც საქართველოში,ასევე ლიტვაში,თუმცა არის განსხვავებაც,კერძოდ ლიტვის პარლამენტი (სეიმი), ხასიათდება მრავალფეროვნებით,რაც გამოიხატება იმაში,რომ პარლამენტი

შედგება ხოლმე 5-დან 7-მდე პოლიტიკური პარტიისაგან,რაც თავისთავად გარდაუვალს ხდის პარტიებს შორის თანამშრომლობას,ვინაიდან ვერც ერთი პარტია სრულ უმრავლესობას მართო ვერ აკომპლექტებს ხოლმე,ამიტომ ის 9 თუ 12%-იანი „დანამატი“ დეპუტატებისა,დიდად ვერ ამახინჯებს მოსახლეობის არჩევანისა და განწყობის ანარეკლს.თუმცა არ უნდა დაგვავიწყდეს,რომ მოქმედი სახით მაჟორიტარული სისტემა,მაინც რისკად რჩება ლიტვის სეიმის დაკომპლექტებისას და თუ ის დღეს არ ქმნის გარკვეული უსამართლობის განცდას, შეძლება პრობლემა ნებისმიერი მოამავალი არჩევნების დროს გამოვლინდეს. საქართველოში კი ის ნამდვილად ქმნის უსამართლობის განცდას და ამისათვის მაგალითად თუნდაც 1999 წლის საპარლამენტო არჩევნების შედეგაც გამოდგება,როცა მოქალაქეთა კავშირმა,უმრავლესობისათვის საჭირო დეპუტატების სავარძლები,სწორედ მაჟორიტარებით შეავსო.

„ სამართლიანი არჩევნებისა და დემოკრატიის საერთაშორისო საზოგადოება“ ყოველკვარტალური გამოკითხვის ფარგლებში,მაჟორიტარი დეპუტატების საქმიანობას იკვლევდა.გამოკითხვის პირველ რაუნდში მონაწილეობდა 58 მაჟორიტარი დეპუტატი,ხოლო მეორე რაუნდში 53 მაჟორიტარი დეპუტატი. თვითონ მაჟორიტარებიც,საკუთარი საქმიანობის არაეფექტურობასა და ამომრჩევლებთან ხშირი კომუნიკაციის ნაკლებობას რამდენიმე ფაქტორით ხსნიან,მათ შორის მაჟორიტარები უკმაყოფილო არიან პარლამენტის სასესიო და საკომიტეტო მუშაობის წინასწარ დაუგეგმავი სამუშაო განრიგით,რაც არ იძლევა რეგიონებში გასვლისათვის დროის დაგეგმვის საშუალებას. ასევე, მაჟორიტარები ასახელებდნენ დიდი რაოდენობით განსახილველ კანონპროექტებს და ა.შ.

საინტერესოა გადავხედოთ,საკანონმდებლო ორგანოების,ამ შემთხვევაში პარლამენტების ნდობის ხარისხს საქართველოსა და ლიტვაში. მაგალითად,საერთაშორისო რესპუბლიკური ინსტიტუტის (IRI) მიერ 2015 წელს,საპარლამენტო არჩევნებიდან ორი წლის შემდეგ ჩატარებული კვლევა გვიჩვენებს,რომ ყველაზე მეტად პარლამენტის ნდობის ხარისხი დაეცა 19 % -ით და 49 % შეადგინა, რაც საკმაოდ მაღლი დელეგატიმაციის მაჩვენებელია.ამის

მიზეზები კი საარჩევნო სისტემაშიც უნდა ვეძებოთ და დავაკვირდეთ უკვე ნახსენებ, არათანაზომიერად და არაპროპორციულად გადანაწილებულ მანდატებს.

ლიტვის რესპუბლიკაში, საკანონმდებლო ორგანოს (სეიმის) ნდობის ხარისხი კი კატასტროფულად დაბალია. მაგალითად 2009 წელს, ევრობარომეტრის მიერ შემოდგომაზე ჩატარებული გამოკითხვის შედეგად აღმოჩნდა რომ სეიმს გამოკითხულთა მხოლოდ და მხოლოდ 7% ენდობოდა, რაც იმავე წლის გაზაფხულზე ჩატარებული კვლევისას დაფიქსირებულ მაჩვენებლს, 3%-ით ჩამოუვარდებოდა. ნდობის დაბალი მაჩვენებლის, ერთ-ერთი უმთავრესი მიზეზი კი შეიძლება იყოს ის რომ, მოქალაქეებს საკუთარი ინტერესების გამტარებელი პოლიტიკოსები არ ეგულებათ საკანონმდებლო ორგანოში. (EUROBAROMETER. (2009) *NATIONAL REPORT EXECUTIVE SUMMARY LITHUANIA*)

თავი II - თეორიული დაშვებები

2.1. საქართველოს მაგალითები

როგორი იქნებოდა პარტიული ნომენკლატურა საქართველოში, სხვადასხვა არჩევნებზე, მაგალითად ბარიერი რომ ნაცვლად 7%-ისა 5% , ან 3% ან 2% ყოფილიყო?

რამდენ პარტიული პარლამენტი გვეყოლებოდა და შეძლებდა თუ არა ეს მრავალპარტიული სისტემის ჩამოყალიბებას.

განვიხილოთ 1999 წლის , საპარლამენტო არჩევნები, როდესაც საარჩევნო ბარიერი 7% იყო. იმ შემთხვევაში თუ შერეულ სისტემაში, საარჩევნო ბარიერი იქნებოდა 5%, პარტიათა რაოდენობა პარლამენტში იგივე ანუ ოთხი პარტია დარჩებოდა, ვინაიდან ამ არჩევნებზე მეხუთე ადგილზე გასულმა პარტიამ მიიღო 4.45% და სხვა დანარჩენებმა ლოგიკურად, უფრო ნაკლები.

1999 წლის საპარლამენტო არჩევნებზე ბარიერი რომ ყოფილიყო 2 % , 3% ან თუნდაც 4%, პარლამენტში მოხვდებოდა ნაცვლად 4 პარტიისა 6 პარტია, დამატებით ორი პარტია იქნებოდა „ეროვნულ დემოკრატიული ალიანსი“ და „სახალხო პარტია - დიდგორი“. ეს შედეგები კი თავის მხრივ უზრუნველყოფდა იმას, რომ მოქალაქეთა კავშირი, პროპორციული სისტემით მიიღებდა 85 დეპუტატის ნაცვლად, 68 დეპუტატს (+1) , რაც საბოლოო ჯამში მათ მიცემდათ 115 კაციან წარმომადგენლობითობას, ნაცვლად 132 დეპუტატისა. საბოლოო ჯამში, მოქალაქეთა კავშირი დააკომპლექტებდა 49% დეპუტატებისას ნაცვლად, 56%-ისა, რაც მიღებულ პროცენტებსა და მანატებს შორის სხვაობას 14%-დან 7%-მდე შეამცირებდა, რაც იმ დროინდელი საარჩევნო ბარიერის ფარგლებშია.

მეტი თვალსაჩინოებისთვის უნდა აღინიშნოს, რომ 1999 წლის საპარლამენტო არჩევნებზე, მოქალაქეთა კავშირმა მაჟორიტარული ოლქების მხოლოდ 55% მოიგო, (იხ. ცხრილი #7) რამაც ასევე განაპირობა 14%-იანი სხვაობა და 4%-ზე ნაკლები საარჩევნო ბარიერის შემთხვევაში განაპირობებდა 7%-იან სხვაობას. ხოლო თუ მაჟორიტარული ოლქების უმრავლესობას ან ყველა ოლქს მოიგებდა (როგორც ეს 2016 წლის არჩევნებზე ქართულმა ოცნებამ მოახერხა), ამ შემთხვევაში მანდატებსა

და პროცენტებს შორის სხვაობა გაცილებით მაღალი, 20-23%-ის ფარგლებში იქნებოდა.

იმ შემთხვევაში, თუ 1999 წლის არჩევნები ჩატარდებოდა მთლიანად პროპორციული სისტემით, 41.75%-იანი მარდაჭერის მქონე, მოქალაქეთა კავშირი მიიღებდა დაახლოებით 107 კაციან წარმომადგენლობითობას 235 კაციან პარლამენტში, რაც 45.5% წილია წარმომადგენლობის და ამ შემთხვევაში სხვაობა მანდატებსა და პროცენტებს შორის სულ რაღაც 4% იქნებოდა.

2008 წლის საპარლამენტო არჩევნებში თუ საარჩევნო ბარიერი იქნებოდა 4%, პარტიატა რაოდენობა პარლამენტში იგივე დარცებოდა, ხოლო თუ ის იქნებოდა 3 ან 2 %, ამ შემთხვევაში, საპარლამენტო მანდატებს მოიპოვებდნენ რესპუბლიკური პარტიის წარმომადგენლებიც და პარლამენტი ოთხის ნაცვლად, ხუთი პოლიტიკური სუბიექტისაგან დაკომპლექტდებოდა, (ბოიკოტის გამო,რამდენიმე პოლიტიკურმა სუბიექტმა, საპარლამენტო მუშაობაზე უარი განაცხადა. ავტორი) ხოლო ნაციონალური მოძრაობა 119 მანდატის ნაცვლად, მოიპოვებდა 115 მანდატს, რაც პარლამენტართა 76% იქნებოდა, ხოლო სხვაობა 20-დან 17%-მდე შემცირდებოდა.

2008 წლის საპარლამენტო არჩევნები რომ ჩატარებულიყო პროპორციული სისტემით და საარჩევნო ბარიერი ყოფილიყო 3%, ამ შემთხვევაში ნაციონალური მოძრაობა მიიღებდა 91 სადეპუტატო მანდატს, რაც მანდატების 60% , ხოლო სხვაობა მანდატებსა და პროცენტებს შორის მინიმალური 0.8% იქნებოდა. რაც შეეხება დანარჩენ პოლიტიკურ პარტიებს, რომლებიც ბარიერს გადალახავდნენ, გაერთიანებული ოპოზიცია ნაცვლად 17 მანდატისა, მიიღებდა 29-ს და დააკომპლექტებდა პარლამენტართა 19%-ს, სხვაობა პროცენტებსა და მანდატებს შორის იქნებოდა დაახლოებით 1%. ქრისტიან-დემოკრატიული მოძრაობა მიიღებდა 13 სადეპუტატო მანდატს და დააკომპლექტებდა პარლამენტართა ზუსტად იმდენივე პროცენტს, რამდენ პროცენტთან მხარდაჭერაც მიიღო არჩევნებზე, ანუ 8.6%.

2010 წლის ადგილობრივი თვითმმართველობის არჩევნები, თბილისში, რომ ჩატარებულიყო მთლიანად პროპორციული სისტემით და საარჩევნო ბარიერი ყოფილიყო, თუნდაც მოქმედი 4%, ე.წ. გადაუნაწილებელი მანდატები იქნებოდა მხოლოდ 1 ან 2 მანდატი, ხოლო ნაციონალური მოძრაობა მოიპოვებდა 27 მანდატს, რაც საკრებულოს შემადგენლობის 54% იქნებოდა, ანუ 1,5%-ით მეტი, მის მიერ მიღებულ ხმათა პროცენტულ რაოდენობაზე. ალიანსი საქართველოსთვის მოიპოვებდა 9 სადეპუტატო მანდატს და დააკომპლექტებდა საკრებულოს 18%-ს, ანუ ზუსტად იმდენს, რამდენი პროცენტაც მიიღო არჩევნებზე. შედეგად, წარმომადგენლობითობის პრინციპი, იდეალურად იქნებოდა დაცული.

2012 წლის საპარლამენტო არჩევნები რომ ჩატარებულიყო 3-4%-იანი ბარიერის პირობებში, პარლამენტში პარტიათა რაოდენობა უცვლელი დარჩებოდა, ხოლო 2%-იანი ბარიერის პირობებში, პარლამენტი სამი პოლიტიკური სუბიექტისაგან დაკომპლექტდებოდა და ქრისტიან-დემოკრატიული მოძრაობაც, შეძლებდა პარლამენტში შესვლას, ხოლო საპარლამენტო მანდატები ასე გადანაწილდებოდა. ქართული ოცნება 43 დეპუტატი, ნაციონალური მოძრაობა 32, ხოლო ქრისტიან-დემოკრატებს 2 დეპუტატი. შედეგად, ქართული ოცნება დააკომპლექტებდა წარმომადგენლობითი ორგანოს 56%-ს, რაც 1%-ით მეტი იქნებოდა მიერ მიღებულ ხმათა პროცენტულ რაოდენობაზე. ამ სისტემით არჩევნების ჩატარების შემთხვევაში კი, თითქმის ისეთი შედეგი დაფიქსირდებოდა, როგორც დაფიქსირდა რეალურად როგორი სისტემითაც ჩატარდა არჩევნები და რა შედეგაც დადგა. ასევე იქნებოდა ნაციონალური მოძრაობის შემთხვევაშიც, ის 2012 წლის არჩევნებზე, თეორიული დაშვებითაც მიიღებდა თითქმის იმდენ სადეპუტატო მანდატს, რამდენიც მიიღო რეალურად ჩატარებულ არჩევნებში.

2014 წლის ადგილობრივი თვითმმართველობის არჩევნები, რომ ჩატარებულიყო პროპორციული წესით და საარჩევნო ბარიერი ყოფილიყო იგივე, რაც მოქმედია, ანუ 4%, შედეგები შემდეგნაირად გადანაწილდებოდა: ქართული ოცნება, ნაცვლად 37 მანდატისა, მიიღებდა 24 მანდატს, რაც იქნებოდა წარმომადგენლობითი ორგანოს 48%, ხოლო სხვაობა მიღებულ პროცენტებსა და მანდატებს შორის

მინიმალური, 2% იქნებოდა. უნდა აღინიშნოს, რომ 2014 წლის არჩევნებზე, ე.წ. გადაუნაწილებელი პროცენტების რაოდენობა, დაახლოებით 3% იყო, რაც თავის მხრივ უზრუნველყოფდა პროპორციულობის დაცვას, იმ შემთხვევაში თუ არჩევნები შერეულის ნაცვლად, პროპორციული სისტემით ჩატარდებოდა.

2016 წლის არჩევნები რომ შერეული სისტემით და 3%-იანი საარჩევნო ბარიერით ჩატარებულიყო, ამ შემთხვევაში პარლამენტში ნაცვლად 3 პარტიისა, იქნებოდა 7 პარტია, ხოლო ქართული ოცნება ამ შემთხვევაში მიიღებდა, დაახლოებით 38 დეპუტატს პარტული სიით და პლუს 71 მაჟორიტარი, ანუ 109 დეპუტატი ანუ წარმომადგენლობის 72%. სხვაობა კი დაიწვედა 5%-ით, თუმცა ისევ მაღალ ნიშნულზე დარჩებოდა და 23% იქნებოდა.

2016 წლის საპარლამენტო არჩევნები, თუ კი ჩატარდებოდა მთლიანად პროპორციული სისტემით და საარჩევნო ბარიერი იქნებოდა 3%, ამ შემთხვევაში ქართული ოცნება მიიღებდა დაახლოებით 76 სადეპუტატო მანდატს, რაც წარმომადგენლობითი ორგანოს 50% იქნებოდა, ხოლო სხვაობა მინიმალური 1-2%. ნაციონალური მოძრაობა კი მიიღებდა 42-43 მანდატს, რაც წარმომადგენლობის 28%-ია. ამ არჩევნების მაგალითიც აჩვენებს, რომ პროპორციული სისტემის შემთხვევაში, მეტად იქნებოდა წარმომადგენლობითობის პრინციპი დაცული, ვიდრე შერეული სისტემის შემთხვევაში.

2.2. ლიტვის მაგალითები

ლიტვაში 2012 წლის არჩევნები რომ მთლიანად, პროპორციული სისტემით ჩატარებულიყო და საარჩევნო ბარიერი ნაცვლად 5%-ისა ყოფილიყო 3%, მივიღებდით შემდეგი სახის სურათს. პარლამენტში ნაცვლად 7 პარტიისა იქნებოდა 8 პარტია. სოციალ-დემოკრატიული პარტია, რომელმაც მოიპოვა 38 მანდატი, მიიღებდა 29 მანდატს, რაც პარლამენტის 20%-იანი წარმომადგენლობითობა იქნებოდა, ანუ ფაქტობრივად მიღებული პროცენტების იდენტური რაოდენობის მანდატები იქნებოდათ, სხვაობა მაქსიმუმ 1%-ის ფარგლებში იქნებოდა. ლიტვის ლეიბორისტულ პარტიას კი, რომელსაც

პროცენტულად პირველ ადგილზე გავიდა, ხოლო მაჟორიტარული მანდატებსი დათმობის გამო, საბოლოოდ მესამე ადგილოსანი პარტია გახდა, მთლიანად პროპორციული სისტემის შემთხვევაში, ეყოლებოდა 31 დეპუტატი, რაც წარმომადგენლობითი ორგანოს 22% იქნებოდა და კუთვნილ პირველ ადგილსაც დაიკავებდა.

2008 წლის საპარლამენტო არჩევნები ლიტვაში, რომ ჩატარებულიყო მთლიანად პროპორციული საარჩევნო სისტემით და საარჩევნო ბარიერი ყოფილიყო 3%, ამ შემთხვევაში პარლამენტართა რაოდენობა იქნებოდა ნაცვლად შვიდისა, 11 პოლიტიკური სუბიექტი. შედეგად, ე.წ. გადაუნაწილებელი პროცენტები შემცირდებოდა, ამას დაემატებდა მანდატების პროპორციული განაწილება და შედეგად მივიღებდით, რომ ქრისტიან-დემოკრატიული პარტია, მიიღებდა დაახლოებით 29 მანდატს, რაც წარმომადგენლობითი ორგანოს 21%-მდე იქნებოდა, შედეგად სხვაობა მანდატებსა და პროცენტებს შორის მინიმალური, 1% იქნებოდა.

2.3. - უკრაინის მაგალითები

2012 წელს, რომ არჩევნები უკრაინაში, მთლიანად პროპორციული სისტემით რომ ჩატარებულიყო, რეგიონების პარტია მიიღებდა დაახლოებით 144 სადეპუტატო მანდატს, ანუ წარმომადგენლობითო ორგანოს 32%-ს დააკომპლექტებდა, სხვაობა 2%. ხოლო ბატკივშინა, რომელმაც 5%-ით ნაკლები ხმა მიიღო, თუმცა 19%-ით ნაკლები მანდატები ერგო წილად, ამ შემთხვევაში მოიპოვებდა 122 მანდატს, ანუ პარლამენტის 27%-ს დააკომპლექტებდა, რაც შეინარჩუნებდა იმ პროცენტულ სხვაობას, რაც პირველ და მეორე ადგილზე გასულ პარტიებს შორის იყო.

უკრაინის პარლამენტის, 2014 წლის არჩევნები, მთლიანად პროპორციული სისტემით რომ ჩატარებულიყო და საარჩევნო ბარიერი ყოფილიყო 3%, ე.წ. გადაუნაწილებელი პროცენტები, იქნებოდა მაინც მაღალი, 19%. პოპულარული

ფრონტი მიიღებდა 118 სადეპუტატო მანდატს , ანუ წარმომადგენლობის 26%-ს, 4% სხვაობით, ხოლო პეტრო პოროშენკოს ბლოკი მიიღებდა 116 მანდატს, ანუ წარმომადგენლობითი ორგანოს 25%-ს, სხვაობა 3% და შედეგად პოლიტიკური ძალთა ბალანსი სხვაგვარი იქნებოდა, ვინაიდან პოროშენკოს ბლოკს არ ექნებოდა არა თუ უპირატესობა, არამედ ის მეორე ადგილოსანი პარტია იქნებოდა.

2.4 - რუსეთის მაგალითი

2016 წელს, რუსეთში, საპარლამენტო არჩევნები რომ ჩატარებულიყო პროპორციული სისტემით და ბარიერი ყოფილიყო 3%, პარლამენტში მაინც 4 პარტია შევიდოდა, თუმცა ძალთა ბალანსი შეიცვლებოდა. მაგალითად, „ერთიანი რუსეთი“ მიიღებდა 270 სადეპუტატო მანდატს, ანუ 60%-ს საპარლამენტო წარმომადგენლობითობის, სხვაობა კი იქნებოდა ნორმის ფარგლებში 6%.

თავი III - საქართველოში პროპორციული სისტემის პერსპექტივები

საქართველოს ისტორიაში, პირველი არჩევნები ჩატარდა 1919 წლის მარტში და ეს არჩევნები იყო პირველი, როდესაც საქართველოში ხელისუფლების წყარო სახალხო მხარდაჭერა გახდა. აღსანიშნავია რომ პირველივე არჩევნები, მთლიანად პროპორციული პრინციპით ჩატარდა და ის პოლიტიკურ მოწყობა შეიძლება შეფასდეს აღმოსავლეთ ევროპის, ერთ-ერთ ყველაზე პროგრესულ სისტემად. მაშინდელი საკანონმდებლო ორგანოს 130 მანდატი შემდეგნაირად გადანაწილდა: ქართული ოცნება,

1. საქართველოს სოციალ-დემოკრატიული მუშათა პარტია - 102 მანდატი
2. საქართველოს სოციალ-ფედერალისტთა პარტია - 9 მანდატი
3. საქართველოს ეროვნულ-დემოკრატიული პარტია - 8 მანდატი
4. საქართველოს სოციალისტ-რევოლუციონერთა პარტია - 6 მანდატი
5. „დაშნაკცუთიუნ“ ე.წ. დაშნაკები - 3 მანდატი
6. საქართველოს ეროვნული პრატია - 2 მანდატი

პირველი პარლამენტის შემადგენლობა აჩვენებს რომ წარმომადგენლობითობა დაცულია და პარლამენტის ტრიბუნა სხვადასხვა პარტიის წევრებისთვის ხელმისაწვდომი იყო. ამით ჩვენ შეგვიძლია ვივარაუდოთ, რომ არა საბჭოთა ოკუპაცია და ერთპარტიული დიქტატურა, საქართველოს მრავალპარტიული პოლიტიკური სისტემის ტრადიცია ჩამოუყალიბდებოდა.

რიგითობით, 1919 წლის არჩევნების შემდეგ, 1992 წლის არჩევნებზე გამოირჩეოდა მრავალპარტიულობით, როცა საარჩევნო ბარიერი არ არსებობდა და მანდატები ყველაზე პროპორციულად გადანაწილდა. ვიდრე ქვეყანა შერეულ საარჩევნო სისტემაზე გადავიდოდა, მას ჰქონდა წარმომადგენლობითი დემოკრატიისათვის აუცილებელი ჩანასახი, პარლამენტის მრავალპარტიულობა, თუმცა ამ ჩანასახის განვითარება, დღემდე ვერ მოხერხდა. ნიდერლანდების ინსტიტუტი, მრავალპარტიული დემოკრატიისთვის (NIMD) წარმომადგენელი, სამხრეთ კავკასიაში, ლევან ცუცქირიძე 2008 წელს დაწერილ სტატიაში საუბრობდა რომ: „დიუვერჟეს კანონად“ ცნობილი თეორიის მიხედვით, პროპორციული საარჩევნო სისტემის ხანგრძლივად არსებობის

შემთხვევაში, ქვეყანაში მრავალპარტიული სისტემა ყალიბდება”, ხოლო საქართველოში სტაბილური საარჩევნო სისტემისა და კულტურის ფორმირებისთვის, აუცილებლად მიიჩნევა ამ სისტემის ხანგრძლივად ფუნქციონირებას, რასაც მისი აზრით, ხელს უშლის ხშირად ცვალებადი საარჩევნო კანონმდებლობა.

საქართველოში პროპორციული საარჩევნო სისტემის უპირატესობების ჩამონათვალს შეიძლება მიემატოს, რომ ის ხელს შეუწყობს მრავალპარტიული, კონკურენტული საარჩევნო გარემოს შექმნას, სადაც კონტინენტური ევროპის მსგავსად, რამდენიმე ძლიერი პარტია იქნება წარმოდგენილი საკანონმდებლო ორგანოებში. ინტერვიუს დროს სოციალურ მეცნიერებათა დოქტორი გიორგი თარგამაძე ყურადღებას შემდეგ ნიუანსებზე ამახვილებდა:

ხელაღებით მაჟორიტარული სისტემის გაუქმება, რა თქმა უნდა, არ შეიძლება, თუმცა პოლიტიკური კულტურისა და კონკურენციის ზრდისათვის მნიშვნელოვან და უპირატეს პრიორიტეტს წარმოადგენს პოლიტიკური პარტიების კვალიფიციურობის, ანგარიშვალდებულობის ზრდა, რაც ამ შემთხვევაში აუცილებლად მოითხოვს პროპორციულ საარჩევნო სისტემას, რაც მმართველი პოლიტიკური გუნდის მხრიდან, საარჩევნო სისტემით მანიპულირებას მინიმუმამდე დაიყვანს.

მთლიანად პროპორციულ სისტემაზე გადასვლა არ იქნება უცხო მოვლენა ქართველი ამომრჩევლისთვის, გაზრდის პოლიტიკური პარტიების პასუხისმგებლობის დონეს, მოახდენს მათი რესურსების კონსოლიდირებას, გააძლიერებს პარტიების რეგიონალურ ორგანიზაციებს, არ მოხდება პოლიტიკურ რესურსების დაქსაქსვა.

დღეს, რეგიონებში მაჟორიტარული სისტემის ფუნქციონირების გამო პოლიტიკური პარტია ასოცირებულია კონკრეტულ მაჟორიტართან, რაც თავის მხრივ იწვევს იმას, რომ პარტიები უფრო დიდ ყურადღებას უთმობენ კანდიდატის პერსონალურ თვისებებზე ხაზგასმას, ვიდრე პარტიის პოლიტიკურ

იდეოლოგიას,რაც არაჯანსაღ ტრადიციად ყალიბდება,ვინაიდან პარტიები ეჩვევიან იდეოლოგიით მანიპულირებას და არჩევნიდან არჩევნებამდე ურთიერთსაწინააღმდეგო იდეოლოგიურ ნარატივებსაც გვთავაზობენ,ეს კი ამომრჩევლებში დაბნეულობას იწვევს. ეს პრობლემა პროპორციული სისტემის პირობებში მოიხსნება,როდესაც პოლიტიკური ანგარიშვალდებულება არა მაჟორიტარი დეპუტატისა და მისი ბიუროს ბიუროკრატებზე გადავა,არამედ ის დაეკისრება პოლიტიკური პარტიის ადგილობრივ ორგანიზაციებს,რაც თავის მხრივ გაზრდის პოლიტიკური პარტიის კვალიფიციურობის დონეს და გააძლიერებს მას,არ იქნება ე.წ. „თავკომბალა“ პარტიები,რომლებიც მხოლოდ და მხოლოდ დედაქალაქიდან მიღებული დირექტივებით ხელმძღვანელობენ.

საუბარი როდესაც მიდის იმაზე,რომ მაჟორიტარული სისტემა არაა ხელაღებით გასაუქმებელი,პირველ რიგში თავს გვახსენებს ორპალატიანი პარლამენტის საკითხი,რომლის საქართველოში ფუნქციონირების პერსპექტივებზე,გასხვავებული მოსაზრებები არსებობს.ნაწილი კონსტიტუციონალისტებისა ამბობს რომ კონსტიტუციაში ჩაწერილი „შესაბამისი პირობები“ მაინც და მაინც ტერიტორიული მთლიანობის აღდგენას არ გულისხმობს,ხოლო ნაწილი კი ტერიტორიულ მთლიანობას განიხილავს,როგორც უმთავრეს წინაპირობას,ორპალატიანი პარლამენტის შესამქმნელად. მთავარი ამ შემთხვევაში არაა თუ რა პირობებში იქნება საქართველოში ორპალატიანი პარლამენტი,მთავრია რომ ის გამოიწვევს წარმომადგენლობითობის გაზრდას,მცირე რესურსის პარტიების გაძლიერებას, მრავალპარტიულობის ჩამოყალიბებას, მინიმუმამდე დაიყვანს მცირე მაგრამ,მხარდაჭერის მქონე პარტიების მიერ ორგანიზებული ქუჩის აქციების რისკს,რომელიც შეიძლება დესტაბილიზაციაში გადაიზარდოს,გაზრდის კანონმდებლობის ეფექტურობის დონეს,ვინაიდან კანონპროექტს დასამტკიდეבלად მეტი ინსტანციის გავლა მოუწევს,ვიდრე ერთპალატიანობის შემთხვევაში. ორპალატიანი პარლამენტი ასევე ამოავსებს იმ სიცარიელეს,რომელსაც მაჟორიტარული სისტემის გაუქმება გამოიწვევს,ვინაიდან ერთი პალატა იქნება მთლიანად პროპორციული და მეორე მთლიანად მაჟორიტარული. სოციალურ მეცნიერებათა დოქტორის,გიორგი

თარგამადის აზრით, „უმჯობესი იქნება თუ ზედა და ქვედა პალატის არჩევნები სხვადასხვა დროს ჩატარდება, რადგან ეს როტაცია პარტიებს მუდმივად ფორმაში ყოფნისაკენ უბიძგებს და ასევე ის ბიუროკრატის სტაბილურობის გარანტი იქნება.“ თავის მხრივ, პარლამენტის არჩევნების სხვადასხვა დროს ჩატარება, გამოიწვევს იმ ეფექტს, რასაც პოლიტიკის მეცნიერებებში „ორთქლის გამოშვების“ ეფექტი ჰქვია, რომ არ მოხდეს პოლიტიკური სისტემის გადახურება.

პარტია ახალი მემარჯვენეების მოქმედი თავმჯდომარე და ე.წ. ხმის დამთვლელი კომისიის ყოფილი თავმჯდომარე, მამუკა კაციტაძეც ეთანხმება, წარმომადგენლობითი დემოკრატის განხორციელებისათვის ორპალატიანი პარლამენტის იდეას და ამბობს რომ ამ შემთხვევაში, წარმომადგენლობითობის პრინციპი იდეალურად იქნება დაცული, ვინაიდან, ის განსაზღვრავს ორი ტიპის წარმომადგენლობითობას. პირველია პარტიული წარმომადგენლობითობა და ამის განსასაზღვრად მოაქვს მრავალპარტიული წარმომადგენლობითი ორგანოს მაგალითი და მეორეა რეგიონული წარმომადგენლობითობა, როდესაც ყველა რეგიონი წარმოდგენილია შესაბამისი, კონკრეტული მაჟორიტარის სახით. მისი აზრით, უნიტარული ტიპის მოწყობის ქვეყანაში კი, ისეთში როგორც საქართველოა, შესაძლებელია ორპალატიანი პარლამენტის ჩამოყალიბება. მამუკა კაციტაძის აზრით, საქართველს შემთხვევაში, იმ პირობებში როდესაც ერთპალატიანი პარლამენტი გვაქვს, ან უნდა გაიზარდოს პროპორციული წესით ასარჩევთა რაოდენობა, ან უნდა გადავიდეთ პროპორციული წესით არჩევნებზე, ან და ჩამოყალიბდეს ზემოთ ხსენებული ორპალატიანი სისტემა, რაც უზრუნველყოფს წარმომადგენლობით დემოკრატას, წინააღმდეგ შემთხვევაში, ამ სისტემის პირობებში, კაციტაძის თქმით „ძალის თავი დამარხულია, მაჟორიტარულ მანდატებში“ რითაც ხელისუფლებები კარგად ითბობენ ხოლმე ხელს.

პარტია ახალი საქართველოს ლიდერი და იუსტიციის მინისტრის ყოფილი მოადგილე, გიორგი ვაშაძის აზრით, წარმომადგენლობითი დემოკრატის

განხორციელებას პროპორციული საარჩევნო სისტემისა და მითუმეტეს შერეული საარჩევნო სისტემის პირობებში, საფრთხეს უქმნის მაღალი ბარიერი და მისგან გამოწვეული ეგრედწოდებული გადაუნაწილებელი ხმები, რომელსაც მისი თქმით, იღებენ ისეთი პარტიები, ვისთვისაც ამ მოქალაქეებს, ხმა არ მიუცით. გიორგი ვაშაძე „ასევე ყურადღებას ამახვილებდა საარჩევნო სისტემის გავლენაზე, ხელისუფლებისა და ზოგადად პარტიების ანგარიშვალდებულებაზე, ვინაიდან, მისი აზრით „თუ სახელისუფლებო პარტიამ იცის, რომ ის 30%-იანი მხარდაჭერითაც კი აკომპლექტებს უმრავლესობას, მაჟორიტარული სისტემის ხარჯზე, რა თქმა უნდა ის ნაკლებად მოუსმენს საზოგადოების პოლიტიკურ პულსაციას“ . ვაშაძე ასევე ხედავს პრობლემას, საარჩევნო სისტემის გაუმართაობაში, როდესაც შერეული საარჩევნო სისტემა, ძალიან აფერხებს მრავალპარტიული დემოკრატიის ჩამოყალიბებას, რადგან მცირე პარტიებმა, ფაქტობრივად თავიდანვე იციან რომ არათანაბარი სასტარტო პირობებით მიდიან არჩევნებზე და ფაქტობრივად „შვიდით ნულიდან უწევთ თამაშის დაწყება“, ეს კი ასევე, თავის მხრივ აფერხებს დემოკრატიას ქვემოდან ზემოთ და ხელს უწყობს ინიციატივების ზემოდან ქვემოთ ფორმირებას, აღნიშნავს ვაშაძე.

დასკვნა და რეკომენდაციები

კვლევის პროცესში, სხვადასხვა დონის არჩევნების ანალიზისას გამოიკვეთა, რომ საარჩევნო სისტემა, გასაზღვრავდა, თუ როგორ ჩამოყალიბდებოდა ეროვნული თუ ადგილობრივი დონის საკანონმდებლო ორგანო. ხშირად, შერეული საარჩევნო სისტემა, უშვებდა იმის შესაძლებლობას, რომ პარტიების მიღებულ მანდატებსა და მიღებულ ხმათა პროცენტულ რაოდენობას შორის, დისბალანსი დაფიქსირებულიყო, იყო შემთხვევები, როდესაც ეს დისბალანსი 30%-ზე მეტიც იყო.

კვლევის ერთ-ერთი მიგნება იყო, რომ შერეული საარჩევნო სისტემის პირობებშიც კი, არის შანსი წარმომადგენლობითი დემოკრატიის პრინციპი იყოს დაცული, იმ შემთხვევაში, თუ სამი პირობა ერთდროულად იმუშავებს:

1. ე.წ. გადაუნაწილებელი პროცენტების რაოდენობა 7%-ზე დაბალია და „დაკარგული ხმების“ წილი მინიმალურია
2. მაჟორიტარული მანდატების გადანაწილება, პირველ ადგილოსან და დანარჩენ პარტიებს შორის დაახლოებით 55/45 -ზე მიმართებითაა.
3. ე.წ. გადაუნაწილებელ მანდატებს, პროპორციულად გაიყოფენ, საარჩევნო ბარიერ გადალახული პარტიები

წინააღმდეგ შემთხვევაში, დისბალანსი ფაქტობრივად გამორიცხულია.

კვლევის პროცესში, ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი მიგნება იყო ის რომ, პროპორციული საარჩევნო სისტემა, ხელს შეუწყობს, ძლიერი მრავალპარტიული სისტემის ჩამოყალიბებას, ვინაიდან მცირე რესურსის მქონე პარტიებსაც მიეცემათ საშუალება თავისი პოლიტიკური ნიშა დაიკავონ და საჯარო ტრიბუნიდან საკუთარი პოზიცია გაახმოვანონ და დაიცვან საკუთარი ამომრჩევლის ინტერესები. თუმცა აღსანიშნავია ისიც რომ არ იქნება გამართლებული უბარიერო პროპორციული სისტემა, ან ძალიან დაბალი (1%) ბარიერით, ვინაიდან ეს ხმების ძალიან დაყოფას გამოიწვევს და ამით ძალიან მცირე მხარდაჭერის მქონე პარტიებს, “პოლიტიკური ვაჭრობისათვის“ მძლავრი ბერკეტები მიეცემათ.

ერთ-ერთი მიგნება იყო ის, რომ პროპორციული საარჩევნო სისტემა ხელს

შეუწყობს პარტიების რეგიონალური ოფისების გაძლიერებას, იმ მარტივი მიზეზის გამო, რომ თუ კი დღეს, რეგიონში მოსახლეობასთან ანგარიშვალდებული კონკრეტული მაჟორიტარი დეპუტატია, რომელიც ხშირად არც ხვდება თავის ამომრჩევლებს და მასთან კომუნიკაცია ბარიერებთანაა დაკავშირებული, პროპორციულის შემთხვევაში რეგიონის ამომარჩეველთან ანგარიშვალდებული იქნება პარტია, რომელსაც თავის მხრივ ეყოლება რეგიონალურ ოფისში წარმომადგენლები და მოსახლეობას მათთან მოუწევთ კომუნიკაცია, არ იქნება პერსონიფიცირებული ანგარიშვალდებულება და ასევე შემცირდება ნეპოტიზმის შემთხვევებიც.

კვლევის პროცესში, განხილული არჩევნების შედეგებიდან მხოლოდ 9%-ის შედეგები მოხვდა წარმომადგენლობითი დემოკრატიის ჩარჩოში, 36,5% ნახევრად წარმომადგენლობითის ჩარჩოში, ხოლო 54,5% არაწარმომადგენლობითი დემოკრატიის ჩარჩოში. თეორიული დაშვებებით ჩატარებულ არჩევნებში კი, სადაც ბარიერი 3% იქნებოდა და სისტემა მთლიანად პროპორციული, განხილული არჩევნების 100%, მოექცეოდა წარმომადგენლობითი დემოკრატიის ჩარჩოში, 0-დან 7%-მდე სხვაობით.

ჰიპოთეზა ნაწილობრივ გამართლდა. ლარი დაიმონდისა და ჯეიმზ მედისონის წარმომადგენლობითი დემოკრატიის განსაზღვრების მიხედვით თუ ვიხელმძღვანელებთ, ვნახავთ რომ პროპორციული სისტემის პირობებში „არც ერთი სოციალური ჯგუფი არ იქნება მოკლებული თანასწორი პოლიტიკური მონაწილეობის უფლებას“ და უმცირესობა დაცული იქნება უმრავლესობის დიქტატისაგან, რასაც ჯ. მედისონი შიშობდა, შეიძლება გამონაკლის შემთხვევებში დაცული იყოს შერეული საარჩევნო სისტემის პირობებშიც, თუმცა მთლიანად პროპორციული სისტემის პირობებში, სადაც ბარიერი 3-5%-ის ფარგლებშია და გადაუნაწილებელი მანდატები, ნაწილდება პროპორციულად, ფაქტობრივად გარანტირებულია ზემოთაღნიშნული პრინციპის განხორციელება, ხოლო შერეულ სისტემაში, წარმომადგენლობითი დემოკრატიის პრინციპის დაცვა, გამონაკლის შემთხვევებს წარმოადგენს.

სად არის გამოსავალი? წარმომადგენლობითი დემოკრატიის უზრუნველსაყოფად, პარტიების მხრიდან მოსახლეობისადმი ანგარიშვალდებულების გასაზრდელად, ძლიერი მრავალპარტიული დემოკრატიის ჩამოსაყალიბებლად, სასურველია არჩევნები ტარდებოდეს პროპორციული სასურველი იქნება, არჩევნები ტარდებოდეს პროპორციული საარჩევნო სისტემით, სადაც ბარიერი იქნება 3%, რაც მინიმუმამდე დაიყვანს, ე.წ. დაკარგული ხმების დონეს, თავის მხრივ კი ის უნდა გადანაწილდეს ბარიერგადალახულ პარტიებზე პროპორციულად.

იმ შემთხვევაში, თუ მაჟორიტარული სისტემა მაინც დარჩება, ამ შემთხვევაში რომ მივალწიოთ წარმომადგენლობით დემოკრატიას, მაჟორიტარული მანდატების კონცენტრირება არ უნდა მოხდეს ერთი კონკრეტული პარტიის ფარგლებში, არამედ ის უნდა გადანაწილდეს სხვადასხვა სუბიექტზე, ეს კი პოლიტიკური კულტურის სფეროა, მისი განხორციელება კი ქმნის წარმომადგენლობითი დემოკრატიის პრინციპის განხორციელების საფრთხეს, ამიტომ სჯობს რომ ასეთი რისკები, სისტემამ დააზღვიოს.

მიუხედავად მაჟორიტარული საარჩევნო სისტემის მთელი რიგი ნაკლოვანებებისა, ის იმ შემთხვევაში თუ გამართული სახით ფუნქციონირებს, მაინც უზრუნველყოფს რეგიონის სპეციფიური პრობლემების წინ წამოწევას საკანონმდებლო ორგანოში, ამიტომ მაჟორიტარული საარჩევნო სისტემის, მთლიანად პროპორციულით ჩანაცვლების შემთხვევაში, რჩება პრობლემური სივრცე რომელსაც ამოვსება სჭირდება, ხოლო ამისათვის გამოსავალი არის ორპალატიანი პარლამენტის შექმნა, რომლის შესახებაც საქართველოს კონსტიტუციაში არის დათქმა, რომ უნდა შეიქმნას სენატი და რესპუბლიკის საბჭო, საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე, შესაბამისი პირობების შექმნის შემდეგ. თავის მხრივ, ორპალატიანი პარლამენტის ზედა და ქვედა პალატის არჩევნები უნდა ტარდებოდეს სხვადასხვა დროს, რათა ერთი მხრივ, მოქალაქეებს მიეცეთ პოლიტიკური განწყობის ყოველ ორ წელიწადში დაფიქსირების საშუალება, რაც პარლამენტართა როტაციის შედეგად,

დესტაბილიზაციის ნაკლებ შანსს დატოვებს.დესტაბილიზაციის ნაკლები შანსი იქნება აგრეთვე,იმ შემთხვევაში თუ მეტ-ნაკლებად ყველა ჯგუფის ინტერესის დამცველ პარტიებს მიეცემათ საპარლამენტო ტრიბუნა,რაც ქუჩის აქციების შანსს მინიმუმადე დაიყვანს.

ბიბლიოგრაფია:

1. თოფურია, გ. (2011, 6 7). საქართველოს საარჩევნო სისტემის რეფორმა, განმარტებები
2. მაჭავარიანი, ქ. 2016 წლის არჩევნების შემდეგ საქართველო პროპორციულ სისტემაზე გადავა
3. მაცაბერიძე, მ. (2003). არჩევნები და საზოგადოება. თბილისი:მეცნიერება.
4. მაცაბერიძე,მ. (2006) ქართული პოლიტიკა: ხელისუფლება და პოლიტიკური პროცესი. თბილისი: სოციალურ მეცნიერებათა ცენტრი
5. საქართველოს კონსტიტუცია. მუხლი 4. პუნქტი 1.
6. საქსტატის ოფიციალური ვებგვერდი. 2017.01.10.
7. საქართველო - არჩევნების ისტორია 1990-2010
8. ყურაშვილი,კ.;ჩოკორაია,კ.;ბუჩუკური,ა. (2011) ბიკამერალიზმის დილემები . კონსტიტუციონალიზმის კვლევისა და ხელშეწყობის რეგიონალური ცენტრის მეცხრე გამოშვება
9. ცენტრალური საარჩევნო კომისია.(2010 წ). 2010 წლის 30 მაისის ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოს - საკრებულოს და ქ. თბილისის მერის არჩევნები
10. მეიერი, პ ; გამმიჯნავი ხაზები
11. ცუცქირიძე,ლ. (02.04.2008) საქართველოს პოლიტიკური სისტემის ფორმირების პრობლემები
12. ქოქიშვილი,დ. (08.06.2017) ვენეციის კომისია დასკვნის პროექტში მანდატების გადანაწილების "ოცნების" ვარიანტს აკრიტიკებს <http://netgazeti.ge/news/199897/>
13. ინტერვიუ - გიორგი თარგამაძე
14. ინტერვიუ - გიორგი ვაშაძე
15. ინტერვიუ - მამუკა კაციტაძე
16. ინტერვიუ - დავით უსუფაშვილი
17. ცენტრალური საარჩევნო კომისიის ოფიციალური ვებ გვერდი www.cesko.ge

1. Alvarez-Rivera, M. *Presidential and Parliamentary Elections in Lithuania, Part I*; Last update: May 25, 2014
2. Center for Civic Education. *What Was James Madison's Legacy to American Constitutionalism and Citizenship?*.
3. FRANKFORT - NACHIMIAS, C ; NACHIMIAS D. (1996). *RESEARCH METHODS IN THE SOCIAL SCIENCES*. ST. MARTIN'S PRESS.
4. King, C. (2000). *Electoral Systems*
5. Mullen, M . *Georgia needs a Parliament Composed of Regions*
6. OSCE/ODIHR Election Assessment Mission Report; *REPUBLIC OF LITHUANIA PARLIAMENTARY ELECTIONS 14 October 2012* ; Warsaw. (01.03.2013)
7. Satin. *Is "democracy" what the world needs now?* (September 2008)
8. UN; ***The Universal Declaration of Human Rights*** ; Article 21 ; 10/12/1948
9. Risser, D. *Is representative democracy (a system of regularly elected representatives) adequate for giving voice to the will of the people?*
10. Keman, H. *PARTIES IN GOVERNMENT: INCUMBENCY AND REPRESENTATION IN PARLIAMENTARY DEMOCRACIES*
11. Zimmerman, J. *Alternative voting systems for representative democracy*
12. Underwood, B . *Duverger's Law: Why American Third Parties Are Hopeless Fantasies*
13. Tucker, J. *2012 Ukrainian Parliamentary Elections: Post-Election Report* . 5 november 2012
<http://themonkeycage.org/2012/11/2012-ukrainian-parliamentary-elections-post-election-report/>
14. Shevel, O. *The parliamentary elections in Ukraine, October 2014*
15. Freitag, M & Steffen, I. *Referendums and Initiatives: Supplementing or Undermining Representative Democracy?*

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

Meshveliani Tornike

Electoral system as a decisive factor in the functioning of representative
democracy in Georgia

Political Science

The work is done to gain Master's degree in Political Science

Head: Malkhaz Matsaberidze - Full Professor

Co-lead: Giorgi Melikidze - Invited lecturer

Tbilisi 2017